

Андрій Малишко

МФАДОБ

6 крб. 55 коп.

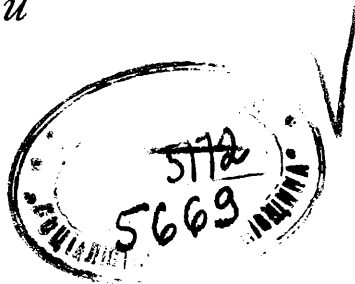
64

Андрій Малишко

*Вибрані поезії
для дітей*

ВИДАВНИЦТВО ЦК ЛКСМУ «МОЛОДЬ»
Київ 1952 р.

В ТРУДАХ,
У ЩАСТІ ЗОЛОТІМ

ВОЖДЬ

Народе мій, життя мое квітуче,
Сини батьків, прославлених в борні,
Ми любим генія, походами ідучи,
Походами ідучи в грізні дні...

Вітчизна, щастя сповнена навіки,
Веде людей, огненний родить спів.
Любим її, як Ленін наш великий,
Як Ленін наш безсмертний заповів!

Мов стиглий колос на безмежній ниві,
Наш день встає, і де йому кінець?
Безстрашні будьмо, чесні і правдиві,
Як Ленін рідний, вчитель і отець!

А чорний недруг дожида негоди,
Щоб хижу пашу сунути свою, —
Нешадең будь до ворога, народе,
Як Ленін був нешадең у бою!

Щоб кожен день і кожна година
Несла добро у наш великий дім,
Де всі шляхи зійшлися воедино
На ~~стандартнім~~^{нашій} іменні дорогім.

МИ НИМ ЖИВЕМ

В трудах, в бою, у щасті золотім
Ми ним живем, працюємо і дишем.
Ти хочеш знати слово? Так ходім,
І ти почувеш слово наймиліше.

Поглянь, як з моря буря йде густа,
Ще й блискавку гартує огнелику,
А гордий кедр на скелі вироста
І не здригне, не схилиться довіку.

І тільки гляну — серце пригада
Велике слово, з кедром порівняє.
Цвіти, моя вітчизно молода,
Безмежна, непоборна, яснокрая.

Поглянь: у небо піднялись орли
Над Каспієм і в небеса Кавказу, —
Орел не любить темряви і мли,
Він висоти не зраджує ні разу.

І тільки гляну — серце пригада,
З орлом велике слово порівняє.
Цвіти, моя вітчизно молода,
Безмежна, непоборна, яснокрая!

Поглянь, як сивий грає океан,
Глибинами хвилюється, суворо,
І що йому вітри, а чи туман?
Ніхто йому не зсушить хвилі-гори...

А тільки гляну — серце пригада,
І з океаном слово порівняє,
Цвіти, моя вітчизно молода,
Безмежна, непоборна, яснокрая!

В трудах, в бою, у щасті золотім
Ми ним живем, працюємо і дишем.
Ім'я те — Сталін — світить нам усім,
Велике, огняне і наймиліше!

То наш учитель, друг і проводир,
Як гордий кедр на висоті Лівана,
Він, як орел, черкає неба шир,
І мислями він глибше океана.

ІМ'Я

а все життя лягла розлука,
Під снігом вечір догорів.
Старим пригадують і внукам
Січневий смуток прапорів.

Нашадкам в славі і в звитязі
Іти крізь весни і літа.
На малиновім буйнім стязі
Ім'я знайоме розцвіта.

Навчися серцем розуміти,
Зростай в його звучанні, йди.
— То Ленін, — кажуть наші діти.
— Ілліч, — одказують діди.

Всього п'ять літер, слово дивне,
Торкнись, — і полум'ям скресне.
У висоті — таке зазивне,
У глибині — таке ясне.

СТАЛІНУ

Привіт вам, горійські узгір'я й долини,
Сади виноградні, і скелі, й мости!
Це тут у шевця народилась дитина,
Щоб вирости й сонце людям понести.

Вам скелі засвідчать, що встали, як тури,
Річки продзвенять, що дружили із ним,
Розкажуть про нього картвели й хевсури
Усмішкою, піснею, сном золотим.

Вони дарували змужнілому оку
Відвагу і спокій, навіки либонь.
Дали йому душу ясну і глибоку,
І в серце вдихнули безсмертний огонь.

* * *

Привіт вам, мисливці, сибірські оселі,
Лісну глухомань я думками промчу.

Схилився ваш друг над столом невеселим
І пише, все пише листи Іллічу.

А ви пробирались крізь хащі таєжні,
Слідами ведмедя брели босоніж,
Ставали край столу, міцні й обережні,
Питали сердечно: — Стомивсь? — Попоїж!

І в сине роздолля зимової ночі,
В задимлену, сиву, морозяну рань
Ви слово його переймали охоче,
Щоб потім, як зброю, нести до повстань.

* * *

Привіт тобі, Дніпре! Мій краю-розмаю,
Смагляві донбасці й полтавці мої,
Під зливи свинцеві, обвітрені, знаю,
Із ким ви ходили на смертні бої.

Усі почуття ваші, ніжності й гніву
І радості промінь, незнаний колись,
Лягли йому в душу, як зерно у ниву,
Як ріки життєві у серце влились.

* * *

Погляну — пшениця в степу колоситься,
І птиці сталеві під небом крутим, —
То наша вітчизна цвіте яснолиця,
То мудрість і слава, що знайдена ним.

Підходьте ж до слави ясними шляхами,
Мисливці, колгоспники і шахтарі,
Наш Сталін із нами! Учитель із нами!
З ним ленінське слово живе над віками.
І прапор, як правда, як сонце вгорі!

МАВЗОЛЕЙ

Якщо стомився, ідучи землею,
Грозу зборов, леліючи сади, —
У дальню даль до зірки мавзолею
Іди, товаришу, іди.

І стань, як вартовий, у дні січневі
Під сиві стіни дивної краси,
Поглянь в обличчя тихе Іллічеві
І кожну рису в пам'ять занеси.

І нова сила до грудей прибуде,
І сонця промінь осяйне до віч,
І проведе тебе в сім'ю єдину, в люди — Ілліч.

ЯЛИНКИ

Стоять засніжені ялинки
Біля кремлівської стіни,
Шепочуть сни, зітхають дзвінко
І з вітром бавляться вони.

І тут, під світлою зорею,
Як з бронзи вилиті, — живі,
На двох окриллях мавзолею
Стоять суворі вартові.

Візьму я гілочку з ялини,
У край далекий понесу,
Щоб потім згадувать щоднини
Її нев'янущу красу.

Щоб завжди бачить: під зорею,
Як з бронзи вилиті, — живі,
На двох окриллях мавзолею
Стоять суворі вартові.

ЖОВТНЕВА БАЛАДА

Народжений в гарячі дні
В грозовій далині,
Вдягнув із зіркою шолом
І людям став зрідні.
Дав хлібороб йому серпа,
І молот дав коваль,
І молода його тропа
Лягла в новітню даль.
Полотна виткали ткачі,
Йому принесли в дар,
Щоб даль світилася вночі
Під прапором, як жар.
Де ворог повз йому до ніг,
То він — серпом, як гнів!
А трудівник шукав доріг, —
Він молотом дзвенів.
    Як Ленін кликав у бої,
    Як Сталін вів полки свої,
    Він молотом дзвенів.
А потім там, де явори

Шуміли в ніч руду,
Він з нами перші трактори
Заводив на ходу.
І перший колос в хату вніс,
Звів домни між заграв,
Бетону першого заміс
На Дніпрогесі вклав.
Він з нами їв і з нами пив
При одному столі,
Заколосив мільйони нив
На збратаній землі.
А як на нас пішли кати, —
Він знову на фронти
І не знімав шинелі з пліч
У сталінградську ніч.
    Обороняв наш рідний дім
    Червоним прапором своїм
    У сталінградську ніч!
І знову дивиться в віки,
Через вогонь і тлінь,
Комуністичні зве полки
Майбутніх поколінь,
На труд, на щастя і на бій
Його снага буя.
О незборимий Жовтню мій,
О молодість моя!
    Бо серп і молот у руці,
    Бо сила дужа на лиці,
    О незборимий Жовтню мій,
    О молодість моя!

БАТЬКІВЩИНІ

и мене з дитинства підіймала,
Хліб дала з піснями солов'я,
Відвела доріг мені немало,
Земле, зореносице моя!

Степові засмалені дороги,
Мідь важка зеленої тайги,
Дніпрельстану хвилі — за пороги,
Балтики гримучі береги.

Що дороги, що високе жито
Із веселим сонцем пополам.
Рідну, славну, кров'ю перемиту,
Я тебе нікому не віддам!

Як шумуєш чорноморським валом,
Літаками в дальньому краю,
Як гримиш на Сході за Байкалом, —
Я тебе одразу пізнаю.

Як зіходиш зорями густими,
Поїздами кличеш уночі,
Піснею вишневою над ними
Трактористів, славних орачів.

Як тебе на голос не впізнати?
Серце, і життя мое, і кров,
Найсвятіше слово наше — мати,
Рідна земле, сонячна любов!

Нас малих доглянула, зростила,
Зір дала — осліпленим колись,
Силу серцю, соколині крила,
Щоб навіки в небо піднялись.

Ми знялися гордо і крилато.
Бачим світ і небо молоде,
Той, кого навчила ти літати,
З піднебесся зроду не впаде!

Ми знялися над великі води,
Бачимо доріг прибитий пил,
Та сліди бойовищ і походів
В спокої задумливих могил.

Пшениці над ними стоголосі,
Ріки закипають на зорі,
Там лягли брати мої — матроси,
Ковалі, уперті шахтарі,

Доменщики з синього Уралу,
Чорноморські хлопці-чабани...
То вони знайшли твоє начало,
У поході звірені сини.

І приймали смерть суворим оком,
Чорну, неприкаяну біду,
Щоб устала ти, моя широка,
Небесами, водами глибока,
Вилита плодами у саду.

Від чужої кулі, під заграви,
Упаду схвильований в бою...
За твої врожаї, тихі трави,
За людей і невмирущу славу,
За цю землю зоряну мою.

Тільки нам все жити, не вмирати,
Зерно сіять, зацвітати знов.
Тільки щастя нам дано багате,
То велике щастя наше — мати,
То вітчизна, сонячна любов!

ЗУСТРІЧ

ніжок грудневий, паморозь скрипуча,
З-над Фінської затоки синя туча.
На землю скель і райдуг малинових
Нужда прийшла гостити у дворі,
І від Іматри, від борів соснових
На заробітки вийшли торбарі.
У час такий в нужді, в пекельній скруті
І Таммерфорс задумливо притих,
Лиш поїзди гули на первопутті,
Березняки — на скелях вікових.
Приїхали в огнистому морозі,
Самі — огонь, самі — як той булат.
В сіренькому будиночку на розі
З'явилось грізне слово — делегат.
Воно прийшло в жару ідей, в задумі
Із Вознесенська, з Харкова, з Батумі,
Із Пітера, з підпілля, із заводу
Несли його у світлооку ніч.
Своїх братів, синів свого народу
Скликав на конференцію Ілліч.
І от зійшлись, тавровані і гнані
Царем проклятим,
                    партії сини,

Що в Нерчинську вмирали на засланні,
В Уржумі волочили кайдани...
Як той огонь, що блискає у домні
І плавить все, освітлюючи ніч, —
Вони зійшлись несхитні і незломні,
І тисне руку кожному Ілліч.
Газету взявши, глянув свіжі вісті,
Скраечку сів на кедровий стілець,
Примружив очі глибоко-іскристі,
Немов засяяв сонця промінець.
Підвівсь один: — Сказать одверто мушу,
Не ждїть рятунку ні від кого й див,
Свої в нас сили! — Полум'яну душу
Він почуттям великим розбудив.
Ілліч підвівсь. Простий, непереможний.
Ще й усмішка і рух знайомий кожний,
Заговорив... Схилившись, делегати
Кивали схвально й щиро звідусіль.
— Селянам землю треба всю віддати,
Хай визнає пан, чому хліб і сіль! —
І слово те матроси й чорнороби,
І ливарі взяли собі навік.
І підійшов до нього Йосиф Коба,
Ясний, спокійний, мудрий чоловік.
Чотири ночі їхав від Батумі,
Косоворотка, шарфик на плечі...
Як два гіганти, в глибоченній думі
Зійшлись навік, зустрівшись вночі.
Не раз про зустріч думали, не двічі
І мріяли в грозі підпільних літ.
Ілліч поглянув Сталіну у вічі,
Обняв, як сина, і сказав: — Привіт!
Чуття в серцях родилося велике.
Вставало сонце фінське огнелике.

КАВКАЗ

На стрімких вершинах незабутніх
Ясних зір непогасимий жар,
Бурка на плечах його могутніх,
Крила хмар за плічми, крила хмар.

Так і встав: до неба від низов'я
У громах, у сонці на віки,
І шумлять річки до Приазов'я,
І повзуть важкі льодовики.

Так і встав: у клетоті орлинім,
Ні огонь не струсить, ні пурга,
Він в горійській кам'яній хатині
Дороге ім'я оберіга.

Будь здоров, Кавказе! Слава лине,
Як моря, яких не перейти,
Де зійшлись народи воєдино,
Тридцять три богатирі-брати.

А в синів кипить в серцях відвага,
Кожному скажу, — радий без меж:
— Здрастуй, друже мій, чи амханаго¹,
Як працюєш, мрієш і живеш?

Слово «друг» для серця воскресало,
Битву перейшовши не одну,
Матері одні нас колисали,
На Вкраїні, в Горі, на Дону.

Ми разом пили води живої,
Почуття одні взяли в серця.
— Здрастуй, світе радості земної,
Світ орла, героя і співця!

Так і стій в висотах незабутніх,
Де сніги і зір палючий жар,
Бурка на плечах твоїх могутніх,
Крила хмар за плічми, крила хмар.

---

¹ Друг, товариш.

ДЖЕРЕЛО

а тихім лоні, при шумній діброві,
Де ситняги і пісні перегук,
Ми бігали, смагляві, чорноброві,
І терен їли, нищили гадюк.

А день лягав на світлім виднокрузі,
Були його простори замалі...
До джерела ми припадали в лузі
Попить води від глибини землі.

Вона лисніла й шепотіла, люба,
Щасливий той, хто глиб її кохав!
Вона несла гарячі сили дуба,
І сік землі, і солодоші трав.

І ми пили того чудного соку,
Снагу джерельну, а не каламуть.
І виростали й вирости, нівроку,
Такі, що не схитнути, не зігнути!

І розійшлися по землі. Довкола
Нам пил доріг вкриває смагли чола.

І я кажу: ходімо вище й вище,
До крайніх зір, до глибочизни рік,
Де світ лежить, як грізне бойовище,
Пізнай його й переможи навік!

А хто стомивсь в дорозі крутобокій,
Вернись к землі і спражно припади
До джерела співучого потоку,
До рідної глибинної води.

Я джерелу всю славу віддаю,
Той сік землі трима мене в бою.

ДРУГУ-ШКОЛЯРЕВІ

Ли люби, мій хлопчику, долину,
Це дубове пагілля в саду,
Цю радянську, радісну, єдину
Нашу землю, вічно молоду.

Хай на серце не спадає горе,
Хай завжди наснажують тебе
Днів радянських сонячні простори,
Рідне небо, тихе й голубе.

Хай дубки в своїй напружній силі
Виростають горді і круті
І співають жайворонки милі
Над твоєю юністю в житті.

Хлопчику хороший! Бачу в школі,
Як від знань ясніє світ у шир,
Як зростаєш ти на вольній волі
Із людським гарячим словом — мир.

Ось тебе проводить в школу мати
У ранковій, у погожій час.
Я з тобою хочу сам зростати
Так, як Сталін всіх навчає нас!

БЕРЕЗА

В синім полі шепче біля ниви,
Поруч неї опадають зливи.

Йдуть тумани, за верхів'я вищі,
Васильки цвітуть на корневищі.

— Ти скажи, кому шуміла вчора,
Пóсестро моя веселоко́ра?

— Я шуміла золотистій хмарі,
Зустрічала дівчину у парі.

Йшли бійці за́пилені з походу —
Дарувала хлопцям прохолоду.

І вони пили водицю чисту,
Славили березу густолисту.

«Хай шумить, говорять, і не в'яне,
Все твоє сімейство листів'яне!»

— А кому тріпочеш ти гіллями,
Як зелена птиця над полями,

Чи летить тобі на ясні ріки,
Чи к землі припасти на вік-віки?

— Я скажу куди світанням лину,
Подивись, ти бачиш луговину?

Там гриміло коване копито,
Там котовця молодого вбито...

Я росу несу йому прозірну,
Пісеньку виспівуючи вірну:

Як шепочуть ручаї співочі,
Як зоря спадає опівночі,

Як ідуть брати його до бою,
Ріки б'ють красою голубою!

ПТИЦЯ

же листопада днина біла
Хилилась памороззю віт,
Вона останньою летіла
З вітчизни милої у світ.

По сивім, тихім небокраю,
Над сяйвом міста і села,
Куди пташину, рідну зграю
Судьба у вирій повела.

Вона знялась, не знаю звідки,
Над гомін піль, над тиш криниць,
І двоє крил, як злотні злитки,
Лисніли золотом пшениць.

І гук мостів, і шумний колос,
І паровозів грім-луна,
І криці дзвін в пташиний голос
Заплівся, як жива струна.

А вже як висягнула хмари
І крила ніс вітрів потік, —
Дніпропетровських домен пожари
В очах відбилися навік.

І де їй сісти, в пил припалій?
Куди несе її снага?
Чужих америк, чи австралій
Нудна, зав'южена юга...

Чужих дощів блакитні стіни,
Індійських райдуг чорна нить,
Сухі пустелі Палестіни
Її не можуть полонить.

І все вона ночами слуха,
Аж доки зійде темнота,
Гніздо тісне, немов задуха,
Зерно не те й вода не та...

Бо їй в очах, живі, мов свідки,
Горять, — шукай шляху по них, —
Полтавських піль пшеничні злитки,
Палання домен дорогих!

ДІДИ

Сидять вечорами тихими, поважні, сивобороді,
Бронзовіють високі чола, стиснуті в думі уста.
Знову війна непокоїть, що воно чути в народі?
Явір із ними шепоче. Сад молодий зроста.

Клялися вони у п'ятім: — Землю кров'ю окропим.
Порох самі готовили, падали в грім барикад,
Турецькі вали кришили, мерли під Перекопом.
Явір із ними шепоче. Буйно зростає сад.

Вечір пливе на човені до солов'їного свисту.
Діди замовкають на хвильку і люльки беруть до рук
Та й бачать, що їхню молодість, як знахідку давню
й чисту,
Несе в золотих зіницях дванадцятилітній онук.

* * *

Вечори над полем, вечори імлісті,
На лугах калина мріє весен двісті.

Де громи гриміли смертю огняною,
Зливи прошуміли сивою стіною.

Ми з дитинства знаємо ті громи і тучі,
Як з калини різали сопілки співучі.

Вітряне дитинство зникло за горами,
Ми ж були гіллячками, стали яворами!

Може, хто й не згадує весняную пору,
Може, хто засліпнув і не має зору?

Стрину ж я калину, небо те безкрає —
Цілий день сопілка в серці мені грає.

ОПОВІДАННЯ ПРО ВЕСНУ

Лзнов пливе ясна блакить
За мною, наді мною,
Грибною вільгістю пахтить
І віє листвиною.

Вільхову кору оббива
Малесенька пташина,
І прокидається трава,
І зорі — як шипшина.

Хоч там я довго не бував,
Часу нема, не диво.
...Охрім всіх коней підкував,
Підрізав буйні гриви.

Він гне натруджено горба,
В поту сорочка, жарко.
Жарину пальцем вигріба,
Припалює цигарку.

До кузні тягнеться руда,
Стужавіла доріжка.
Він знову байки повіда,
А в бороді — усмішка...

Веселий посвист дичини
Почую недалечко,
А шорник зброю підчинив,
Поприганяв уздечки.

В коморі гомін і смішки,
І пил встає до стелі.
Зерно зсипають у мішки
Кропив'яні, дебели.

Опорожнів дубовий склеп,
Пшеницю видав чисту.
Рілля парує. Степ і степ
Наснився трактористу.

Додому стежку він забув,
На себе став не схожий,
Шість днів у дівчини не був,
Бригаду розтривожив.

А матері і дід Охрім
Бригаду виряджає.
Про це я вам не оповім,
Пожду до урожаю.

Як він підійметься густий,
Росистий і колючий,
Як він похилить колос свій
До молоді тучі.

І стану я тоді за ним,
Рясним, зеленосоким,
Дошам вклонюся яровим
І райдугам високим.

А поки що, пливе блакить
За мною, наді мною.
Грибною вільгістю пахтить
І віє листвиною.

СВІТАНКОВА

Ой, кому схиляєшся пораненько
В синім полі
Та кому вклоняєшся, пшениченько,
В синім полі,
Чи отця загледіла, а чи неньку
В синім полі?
Ні отця, ні матері я не маю
В синім полі,
Бригадирам пісеньку я співаю
В синім полі,
За врожай без меж і краю
В синім полі!

ПЕРЕШІЛКА

Ой, летіла птиця —
пе-ре-пе-ли-ця,
не під небесами —
житами, вівсамп,
гречками медвистими,
пшеницями чистими.

Хвалилася птиця —
пе-ре-пе-ли-ця:
— Здрастуй, спілий колосе,
ясна зірко,
діточок я вивела
аж семірко!

Не хвалися, птице —
пе-ре-пе-ли-це!
Під моїми ж вусами,
світлими та русими,
зерна не облічено,
числами не мічено:

сім по сім
та ще сім,
та з вершечку двадцять два,
отакі мої слова,
отакі ідуть жнива!

* * *

тоять озера світлої краси,
Сади в росі, земним багатством повні,
Гарячий місяць, ставши на підпівні,
Пливе, як човен, знявши паруси.

І коні ржуть в конюшні мимохідь,
Коли почують гомони діброви.
Ідуть поважні вим'ясті корови,
У теплих стійлах будуть їх доїть,

Поїти пійлом. Світле молоко ж
Впаде струмками в цинкові дійниці.
Дівчата смагли й гарні молодиці
Подоять їх, сінця внесуть також.

Хто люди ті? Все родичі мої!
В них труд кипить, уста цвітуть дівочі.
І пахнуть хмелем вересневі ночі
Під вітами в столітньому гаї.

ЯЧМІНЬ

Тато кажуть: у артілі
Вже посіяли ячмінь,
Колоски, як вуса білі,
Кинуть влітку темну тінь.

Вітер зірветься гультяйко:
— Поле й ліс, — мое усе!
Колосків злотисту зграйку
В синє небо понесе.

Понавішує, постеле
Вище лісу, вище хмар.
І небес висока стеля
Аж засвітиться, як жар.

Місяць стане у дозорі,
Явір кине довгу тінь,
Люди скажуть: — Гарні зорі.
А воно ж, мабуть, не зорі,
А з артілі наш ячмінь?

ЖАЙВОРОНОК

а квітневим, синім видноколом,
Над рясним, широким нашим полем,
Над шляхом, де хмара грозова,
Над шумним дубком зеленочолим
Він тріпоче, б'ється і співа.

Заплітає широко в ту співанку
Гук мотора в полі, на світанку,
І мотор не чутно, а дзвенить,
Лиш до неба в'ється срібна нить.

А щоб не була співанка сіра, —
Він підхопить слово бригадира,
Шум пшениць ряснющих, як на те,
І в свою мелодію вплете.

Гомін праці з нашої артїлі,
Борозен скибища чорнотїлі,
Дух бензину й гіркуватий дим,
На заправці клементи мотору,

Все живе у світанкову пору
Рветься к сонцю, радується з ним!

Та йому й цього здається мало:
Він зриває ночі покривало,
Сіє, сипле в зелень берегів
Щире злото кованих плугів!

І стомившись, натрудившись днину,
Може, схожий на малу дитину,
Він на теплу падає ріллю:
— Всю тебе у щебет переллю!

Від очей людських узявши жару,
Від землі — буяння, — знов під хмару,
Непомітний, в'ється і кружля,
І до нього, повна цвіту-яру,
У любові тягнеться земля.

ЮНІСТЬ МОЯ

КОМСОМОЛЬСЬКИЙ ЗАСПІВ

На широкі, вольні гони,
На ключі ясних гудків
Йдуть колони,
Йдуть мільйони
Комсомольців-юнаків.

Із уральського заводу,
З білоруських синь-дібров
До труда і до походу,
До пісень і до розмов.

У Москві, у Краснодоні
В нас одна росте сім'я,
Прапори здіймай червоні,
Комсомолія моя!

Як трудилися і любилися,
Як росли рідний край,
Як з фашистом люто билися, —
Ти в історії спитай.

Як варили сталь-залізо,
І дзвеніли ковалі,
Як сходили далі сизі
Велетенської землі.

На Уралі, в Краснодарі,
В нас одна росте сім'я,
Прапори здіймай червоні,
Комсомолія моя!

В нашім погляді — простори,
Сонце світить на лиці,
З наших рук —
шумлять, як море,
Колосисті пшениці.
Отакі ми люди вперті
Нині, вчора і колись.
Ті, що впали в лютій смерті, —
У безсмертя підвелись.

В Ленінграді,
в Краснодарі,
В нас одна росте сім'я,
Прапори здіймай червоні,
Комсомолія моя!

Бо міцні самі собою,
Ми не схилимось ніде,
Бо в бою і після бою
Юних — Партія веде.

Бо гарячі світять зорі
В небі, в морі, на землі,
Бо шляхи червонозорі
Нам зісходяться в Кремлі.

Ми в однім ідем загоні,
В братстві здружена сім'я,
Прапори здіймай червоні,
Комсомолія моя!

Ми за Леніна завітом,
Ми за Сталіним —
над світом
Заквітчали землю цвітом,
Комсомолія моя!

* * *

знову мене ти кличеш, чи я твому серцю люб?
В зелене, високе літо, у мій комсомольський клуб.

Де ми п'ятикутні зорі світили, мов сторожі,
Ішли на шляхи просторі з глухої, мов смерть, межі.

Писали у стінгазету про світло нового дня,
Щоб землю, стару планету, піднять, як в похід
коня.

Де ми Ілліча читали по складу, по слову в ніч,
Бо слово було звітом, що нам заповів Ілліч!

Немало минуло весен, а все ж зеленіє дуб,
А все ж ми приходим сиві у мій комсомольський
клуб!

Були ми в огні і в згубі, пройшли і фронти й моря,
А все ж нам цвіте у клубі п'ятипромінна зоря.

І Сталіна голос віщій збирає нас пліч-о-пліч
Одним навіки завітом, що нам заповів Ілліч!

* * *

ОМСОМОЛЬСЬКИЙ КВИТОК МІЙ ЛЕЖИТЬ НА СТОЛІ,
ДВАДЦЯТЬ ЛІТ Я ІЗ НИМ ПРОХОДИВ ПО ЗЕМЛІ.

У ТОБІ, МІЙ КВИТОК, ОЖИВАЄ ВЕСЬ СВІТ:
ДНІПРОГЕСІВСЬКІ НОЧІ У ЗЕЛЕНІ ВІТ,

ВІД НОЧЕЙ ФРОНТОВИХ, ВІД КРУТИХ ПЕРЕПРАВ,
ПЛОМЕНІЮТЬ В ТОБІ МІЛІОНИ ЗАГРАВ.

ЛЕНІН ДАВ НАМ ТЕБЕ. СТАЛІН В ПРАЦІ Й ВІЙНІ
ЗАКВІТЧАВ ТЕБЕ В СЛАВІ, НА ДОВГІІ ДНІ.

Я ТРУДИВСЯ І РІС, І ЛЕТІВ У БОЮ,
А ТЕБЕ Я ЗБЕРІГ, НАЧЕ СОВІСТЬ МОЮ.

НА МАЙБУТНІ ЛІТА, НА ГОРІННЯ, — НЕ ТЛІНЬ,
НА ТРУДИ, НА СТРЕМЛІННЯ НОВИХ ПОКОЛІНЬ,

На братерство людське у Вітчизні моїй,
На походи нові, якщо трапиться бій,

Щоб тебе, наче правду, любити для мсти,
Щоб тебе в комунізм, як життя, понести.
Комсомольський квиток мій!

* * *

Візнаю тебе знов, як дихання,
Як минулі походи й бої,
Знов приходить високе світання
У розкриті простори мої.

Крізь дороги, і гори, і пуші,
Де старому нема вороття,
Уставайте, мої невмирущі,
Через смерть — на велике життя!

Буде всевіт над нами летіти,
День шумітиме в тьмі верховіть,
Будуть наші схвильовані діти
Все, що скажём, — навік розуміть.

Про немеркнучу мрію безсонну,
Що несе її день грозований,
Про підпілля в ночах Краснодону,
Де родився Олег Кошовий.

Про гарячі літа в неспокої,
В цвіті, в загравах, в синій імлі,
Де зросли наші гордії Зої
На широкий, роздольній землі.

Зрозуміють все діти і внуки,
Все минуле, що в серці цвіте,
І візьмуть нашу славу на руки,
Як народу добро золоте.

І підуть у всесвітньому полі
Для Вітчизни вивершувать дім,
Отакі ж, як і ми, в комсомолі,
Під червоним знаменом своїм.

ПІОНЕРСЬКА ПІСНЯ

Ми ростем, сини хоробрії,
Мов гінка вишнева віть,
Де за синім небообрієм
День веселкою стоїть.

За боями і атаками
Наливаються жита,
І багрянистими маками
Наша юність проліта.

Будуть походи і ночі.
Небо над нами — кришталь,
Сталіна очі,
Мудрії очі,
Нас проводжають у даль!

Ніби птицею-крилаткою
Плеще колос у полях,
Піонерською краваткою
Пломеніє дальній шлях.

Над просторами великими,
Де красуються жита,
Над містами і над ріками
Наша юність проліта.

Будуть походи і ночі,
Небо над нами — кришталь,
Сталіна очі,
Мудрії очі,
Нас проводжають у даль!

* * *

алеким ранком неповторним,
В осінні дні, чи повесні,
Хлоп'ям ходив я полем орним,
Думки збираючи ясні.

Широкі вибалки та балки
Мене вели між волоття,
І те, що мріялося змалку,
Перелилось в моє життя.

Із стежок — вирости дороги,
З доби одної — сотні діб,
З зерна одного наливного
Вже на столі у мене хліб.

А я пригадую, як гладко
Ішли плуги на пустирі,
Як піонерська жар-краватка
Горіла в полум'ї зорі.

Як ми стрикунчиків збирали,
Суперфосфат возили в двір,
Можливо, жити починали,
Але то правильно, повір!

Носили в поле воду з лійки
І повертались, як бійці,
Сухого неба сиві змійки
На смаглий билися руці.

І матері нас клали спати,
Пишались нами: — Спіть, малі.
І нам здавалось: біля хати
Стоїть врожай всієї землі.

...Тепер там інший хлопчик ходить,
Що я шукав, — те й він знаходить,
Є в нього друзі, дім, сім'я,
Хоч думка інша, — а моя!

І на грудях пошита гладко
Та ж піонерська жар-краватка,
І все він робить по порядку,
Бо він, малий, — можливо, я...

* * *

Наче лист шумить на дубі,
Зорі сипле в далеч гін, —
У шкільнім, привітнім клубі
Піонерський наш загін.

Чи у вересні, в діброві, —
Час минулого не стер, —
Сипле іскри малинові
Піонерський наш костер.

В кожній іскрі — наші очі,
В кожнім вуглику — сонця,
Тихі думи до півночі,
Світлі мрії без кінця.

Потім ми росли в порядку.
Й поміняли вогневі
Піонерські жар-краватки
На шинелі фронтіві.

Комсомольські наші руки,
Наші літа, як сади.
Знають радощі й розлуки,
І пожари, і труди.

І у нас, де гнуться віти,
Де над краєм синя вись,
Вже свої зростають діти
Так, як ми зросли колись.

І вже їм не за туманом
Вічність світиться крізь дим
Піонерським, полум'яним,
Тим кострищем дорогим.

* * *

Піхто мені спогад роками не зв'яже,
Поглянь: за дорогами, ледве помітні,
На міді полів чорнорукі пейзажі
Шумлять, обважнілі, у теплому квітні.

Вони ожили, по грозі і напасті,
Залізо їх рвало і спека сушила,
Затінені сонцем дуби мускулясті
І бронзових сосон зелені вітрила.

Їх радує день і дівоча розмова.
Рахманного поля розбуджені соки,
Дніпровських лиманів лискуча підкова,
Шатра повечірнього небо високе.

О юність моя, піднімайся з дубами,
Зеленим листів'ям, гіллям чорнокорим,
Грози напивайся сухими губами,
Вдивляйся в світанок опаленим зором!

Де тягнуть плуги порозсідані коні,
Вгрузаючи в землю, в тяжкім перегоні,
Де наша свобода у праці, і в щасті
Шумить у світи, як дуби мускулясті.

* * *

е шумить трава на волі
Між вечорних заграв,
У широкім, чистім полі
Комсомолець умирав..

Як він падав при долині
В чорнім танковім диму,
Ранки тихі, темносині
Ще привиділись йому.

Як відкинув смаглу руку
Над мережею доріг —
Світ великий на розлуку
Біля нього рядом ліг.

Ніби вчув смертельну втому,
Ніби сивим став, як дим,
Ніби друзі із райкому
Нахилилися над ним,

Ніби знов шепоче рута
І дзвенить біля ріки
Комсомольська, незабута
Пісня, послана в віки.

І тоді він звівсь поволі,
Ще ступив поміж заграв.

Так в широкім, чистім полі
Комсомолець умирав.

* * *

Із холодних теплушок у полі,
Де гармати в траншеях ревуть,
Ми, що першими йшли в комсомолі,
До Москви готувалися в путь.

Два світи ізійшлись на розплаті,
В нашій зброї горіли віки,
Слали нас конармійці завзяті,
Слали Щорсові славні полки.

Комсомольці, бійці, комісари,
Ми сиділи плечем до плеча,
Революції бились пожари
У спокійних словах Ілліча.

Всі ми рвались, як буря до неба,
До гвинтівок, із гнівом в душі,
Він же мовив: — Учитися треба,
Треба вчитися, товариші.

І на Ленінським мудрім обличчі
Ми впізнали надію свою,
Молодого життя будівничі,
У труді, у бажанні, в бою.

В тихій залі знамена червоні,
Серп і молот на білій стіні,
І в простертій вождевій долоні
Нам виднілись майбутнього дні.

Так пішли ми в життя на світанку,
Полюбивши велику мету,
Будувати шляхи й полустанки,
В домнах плавку варить золоту.

Комсомольці, бійці, виконроби,
Хлібороби, ткачі, шахтарі,
Ми всю землю старої подобі
Повернули лицем до зорі.

Виконавці залізного плану,
Непохитні — плечем до плеча,
То над нами вогні Дніпрельстану
Засвітили завіт Ілліча.

То за нами, — у літах, за нами,
В клетотінні нових п'ятиріч,
Виростає пшениця полями,
Як навчив заповітом Ілліч.

Від села — до високого міста,
Від ночей до далеких століть
Підіймається труд комуніста,
Щоб любов'ю в народі дзвенить.

І не видно ні меж, ані краю,
Як ідемо плечем до плеча,
Коли Сталін усіх нас збирає
І по-ленінськи жити навча.

Він виходить в години вечірні,
Над війною, над ревом завій:
—Комсомольці, сини мої вірні,
Будьте гідні!..

І знову ми в бій.

У полках, у суворих бригадах,
Щоб фашистське зламати ярмо,
У вогненних ночах Сталінграда
Непохитні, на смерть стоїмо.

В літаках і на танкових люках
Наша юність у наступ встає,
Взявши людство од смерті — на руки,
Під гвардійське знамено своє.

Рвали небо і рили окопи
Мільйонова, не тисячна рать,
Ми вмирили на землях Європи,
Щоб нащадкам вже більш не вмирать.

І коли поверталися з бою
В край веселий і вічно живий, —
Йшла в безсмертя повішена Зоя
І забитий Олег Кошовий.

І так само у даль над землею,
Де побідні салюти знялись,
На гранітнім крилі мавзолею
Сталін кликав, як Ленін колись.

Колихались знамена багрово,
Ми стояли плечем до плеча:
В його слові — те ж ленінське слово,
В його погляді --- зір Ілліча.

— Комсомольці, сини мої вірні!
Відгукнулись мільйони: — Веди!
І співали нам сурми загірні
На життя, на бої і труди.

* * *

Червоний прапор у кімнаті
Знайшли у нього. Довгі дні
Ненависні й народом клятї
Тримали хлопця, як в огні.

Його стріляли в Краснодарі
Німецькі зайди-гробачі,
Залізом випекли долоні,
По тихій вулиці вночі

Водили хлопця на морозі,
Щоб холод лютий серце пік,
І вже змертвілого, в погрозі,
У шахту кинули навік.

Самі ж нахлискалися рому,
Хрипіли люті і масні,
І, як вовки, лягли по тому,
Жахаючись у чорнім сні.

А лиш світанок в ранній-рані
Засяв зорею в сотні свіч, —
Вони уздірили, як в тумані,
Того, розстріляного вніч.

Ішов хлопчак той легким кроком,
В очах цвіла надія й гнів,
І над плечем його широким
Червоний прапор пламенів.

Залізом спечені долоні
Здіймались людям на привіт.
Його убили в Краснодарі,
А він живим ішов у світ.

* * *

лопчак виходив з заводських воріт,
Деталь точив, а думав він про світ,
Широкий світ, — і де йому границі?
В ночах і днях, у синім блиску криці.

Він чув учора в комсомольським клубі,
Що Кошовий Олег — безсмертний в згубі,
Що Кошовий у шахті мертвий спить,
А світ живе, а небо тче блакить.

Він може б теж, якби живий, в ці дні
Ходив, трудивсь, обточував деталі,
А може б в шахті у підземній далі
Рубав вугілля рідній стороні.

І пізно вніч, вертаючись додому,
Шукав би друзям у життя стежок,
Чи може б став секретарем райкому,
У комсомолі перший ватажок.

Так думав хлопчик. І другого дня
Став до станка, а думка підганя,
І виробив три норми трудові,
Хай мертвим слава, — трудяться живі!

І посміхнувся, з чола витер піт,
А як виходив з заводських воріт,
Почув він пісню, в пісні, як живий,
З ним розмовляв товариш Кошовий.

ІВАН ГУЦУЛ В ДОНБАСІ

Вчився хлопець в восьмім класі,
Іде в Сталіно, радий,
Іде у шахту на Донбасі
Комсомолец молодий.

Від карпатської маржини,
Від смеччя та ожини,
На крутім карпатськім плаї,
Де крутий підвівся світ,
Черемош перебирає
Світле золото трембіт,
Щире золото трембіт
Скільки зим і скільки літ!

Турми пас, ходив між хмар,
Ти вівчар і ти плотар,
Тільки світ не пам'ятає,
Щоб гуцул — та був шахтар...

Де він бачив, хоч вві сні,
Естакад вогні рясні,
Щоб вугілля засвітилось,
Наче чічки повесні?

Від калини, під горою,
Де мете курна юга,
До шахтарського забою
Шлях-дорога проляга.

Він бажав у далі сині
Полетить, як в новий дім,
Він прощавсь на полонині
Три дні з хутором своїм,
Може, три-чотири дні
З вівчарями, при огні,
В закарпатській стороні,
З Черемошем, з рідним кошем,
З плаєм в зелені хорощим,
Він прощався-розвітався,
Як відомо те мені.

Одягнув сорочку білу,
Взяв киптарик на плече
І пішов в райком, по ділу
Погуторить гаряче.
Що, мовляв, плоти у нас
Йдуть на поміч у Донбас,
Що, мовляв, був дід і батько
Вівчарем і плотарем,
Я прошу, — пустіте хлопця
Поробити шахтарем!

А в райкомі всі знайомі,
Секретар йому радий,
Розмовля гуцул в райкомі,

Комсомолец молодий.
— Це не вівці випасати.
— Хочеш в шахту?
— В добрий час.
— Не забудь же нам писати,
Як приїдеш у Донбас.
— Вчися в шахті щодоби,
Буде трудно, — не зганьби,
Будь здоров!
Шумлять над краєм
З вітром здружені дуби.

Зорі плещуть в білім світі,
Місяць котиться блідий,
Біля шахти йде до кліті
Комсомолец молодий.

Він не вперше витирає
Піт з гарячого чола,
Він не вдруге вибирає
Вугіль з дальнього ствола.

Поміняв тісний киптарик
На легкий комбінезон,
Він засвічує ліхтарик,
Вугіль б'є у сотні тонн.

Хоч йому здається часом,
Що не світло лле забій,
Що гуде понад Донбасом
Молодих смerek прибій,

Що в гуртожитку високім,
Де спочить приліг шахтар, —
Черемош реве потоком,
Пробиваючись між хмар.

Але він уже як є,
Тільки думає своє,
За нічну, гарячу зміну
Втричі норму видає.

Щоб ішли немарно дні,
Щоб на горах, вдалині
Зацвіли при Черемоші
Антрацитові огні,
На Алтаї, на Дунаї,
Всюди в рідній стороні.

І парторг, неначе з бою,
Шахтарів стріча радий,
Як іде гуцул з забою,
Комсомолец молодий.

В ГРОЗОВІ ДНІ

БАТЬКІВЩИНО МОЯ!

I

Запалали огні за долиною синьою неба,
Самольоти гудуть, бо на захід фронти і фронти.
Батьківщино моя, мені в світі нічого не треба,
Тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти.

Як росли ми ізмалку? Скрипіла у хаті колиска,
Загасав каганець, чи горіла воскова свіча.
Ти нам шлях показала, який під зірницями блиска,
І проміння багряне подібне було до меча.

— Люлі, люлі, дитино, засни, мій синочку, нівроку,
Люлі, люлі, засни... — Так співали синам матері.
Ми ж виходили в ніч на закурену стежку широко,
І сестра наша, доля, вела од зорі до зорі.

Паровоз прогуде: може, з фронту вертають солдати?
Мо' й житами квітуть? На отаву позве сіножать?

Повертались батьки на хвилину до рідної хати,
Щоб навчити синів, як гвинтівки на бій заряджать.

Журавлі пролетіли: а може, є вісті від брата
Із карпатських долин, з полинових потоптаних меж?
Розкололась земля. Наставала велика розплата.
За лужком-бережком багряніли картини пожеж.

То ішла революція в сірій тужавій шинелі
Із окопів грязьких, із-під куль, на ромашковий шлях.
Гомоніли солдати: — Ми з'їли доволі шрапнелі,
Хай же німець куштує на зритих снарядом полях.

Проминули літа. Зацвітає шевченкова круча.
Домни плавлять метал. Подніпров'я колише човни.
Батьківщино моя, напливає загрозлива туча
І дзюбаті шуліки з чужої, як смерть, сторони.

В них на крилах не зорі барвисті, веселі, гарячі, —
На підкриллі в них бомби і чорні зловісні хрести.
Спостеріг я вночі: загоряються очі юначі,
І виходять полки на залізні й дубові мости.

І шуліки ті падають, полум'ям білим повиті,
Танки, димом закутані, трупом залізним лягли.
І трасуючих куль золоті розтікаються ниті.
Смерть за смерть ворогам! На шулік вилітають орли.

Я в Дніпра запитаю:

— Скажи мені, сивий Славуто,
Ти, забомблений сталлю, свинцевого звідав дощу?
І Дніпро зареве:

— Мною кривду стару не забуто,
А нової наруги повік я катам не прощу! —

Та й зацінівся дужий, і час пригадавши Батиїв,
І німецьких зажер в вісімнадцятім літі, в бою.
— Здрастуй, Києве любий! — І каже, всміхнувшись, Київ:
— Я чекаю на вас, я чекаю, як воїн стою.

Батьківщино моя, далі, грозами свіжо пропахлі,
Польова моя мрійнице. Крапля у сонці з весла.
Я віддам свою кров, свою силу і ніжність до краплі,
Щоб з пожару ти встала, тополею в небо росла.

То ж палають огні за долиною синього неба,
Самольоти гудуть, бо на захід фронти і фронти.
Батьківщино моя, мені в світі нічого не треба,
Тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти.

II

Ти ізнов мені снишся на стежці гіркої розлуки
Синім лугом, ромашкою, птицею з канівських круч.
Ну, так пий мою кров і бери моє серце у руки,
Тільки снами не муч і невипитим горем не муч.

Має звір собі лігвище, хлопець веселий — коханку,
Мати — сина, дочку; і любов не смішна й не чудна.
Тільки я не засну з опівночі до ясного ранку
І любові не чую, бо ти за полями — одна!

Я топтав кілометрів не сто, і не двісті, й не триста,
Все в похід, у похід, в небезпеки на правім краю,
Он зоря вечорова до мене шепоче барвиста:
— Що ж ти став, як німий, надивляйся на землю свою!

Надивляйся на землю, де сиві орли клекотіли
Із могили високої в димнім безмежжі доріг.

І лежала земля, в попелищі земля чорнотіла,
Я дививсь і німів, і прощавсь, — і прощатись не міг!

III

Знову кличу тебе, чи ти голосу не розпізнала?
Знов прошу: озовись! Молода і далека моя!
Може б, вітром я став, тільки ж хмар налягає навала,
Може б, співом покликать — так де ж його взять солов'я?

На дніпровській долині ромашка зів'яла побита.
Тополина скрипить. Догоряє мій батьківський дім.
І не хочу я вітром лягати під кінські копита,
Соловейком співати на чорному горі твоїм.

Буду дихати, падать, рости й воювать до загину,
Бо великий наш гнів, бо дорога рівнішою є.
Я візьму твого смутку і горя важку половину
У розтерзане, горде, нескорене серце моє!

І піду, як Микула, пригнуся, потемнію від ноші,
Висхну, спрагою битий, можливо, впаду на сліду,
Але бачити буду: цвіти зацвітають хороші
У твоїм, Батьківщино, зеленім і вічнім саду.

IV

Вставай, моя рідна, розлуки доволі,
Які ми з тобою ще будем багаті
Веселкою в небі, барвінком у полі,
Розплатою-люття при спаленій хаті.

Торкнуся тебе ніжно, і рук моїх дотик
Забурха вогнем, і я вздрю опівночі

Дитини забитої змучений ротик,
Залізом обпечені очі дівочі,

Дідівську сльозу, закривавлену з жалю,
Сорочку стару на розстрілянім тілі.
Простіть, якщо словом кого запечалю,
Далекі мої, дорогі, помарнілі!

Далекі мої, дорогі і хороші,
Я чую ваш поклик: — До кари! До кари! —
Метуть і метуть зимовії пороші
Сніжком-залежком з посивілої хмари.

Свисти, не свисти, проклятуца нагайко,
Не бачив катюга розплати такої:
У димному полі встає Наливайко
І землю стрясає страшною рукою.

Моя Батьківщино! Розлуки доволі,
Які ми з тобою ще будем багаті
Веселкою в небі, барвінком у полі,
Розплатою-люттям при спаленій хаті!

V

Не плачте, мамо, не треба, вже не вернути сина.
Он він лежить під тином, скроня злегка в крові,
І меркне зимовий вечір, утіха твоя єдина,
А з лісу ідуть повстанці, закурені в дим, живі.

Чого ти журишся, батьку, що хату спалили кляті?
Брата забили в пута, сивіє, бач, голова.
Пожитки твої хороші, радості небагаті —
Усе димить в попелищі і тліє, не дотліва.

Іржали коні в артілі, ворота скрипіли новії,
Забрали овець і коней — кривавий слід по траві...
І меркне зимовий вечір в далекій, сивій завії,
А з лісу ідуть повстанці, закурені в дим, живі.

Он ту яблуневу гілку, де снігу замети білі,
Ти сам щепив із сусідом. Цвіти, мій веселий дім!
— Ми знаємо, знаєм, знаєм! — кричать пеньки обгорілі,
Із хати, з комори, з клуні, в сльозах і в горі твоїм.

Повішених вітер гойдає. Гармата б'є опівночі.
І тліє все в попелищі — і радість, і труд, і піт.
Дивляться зорі з неба, немов замучених очі,
Немов розстріляних очі біля кленових воріт.

Не плачте, мамо, не треба, і ви не журіться, тату,
Люди ідуть зі сходу, сурма не грає — б'є!
Катів поведуть на страту, на нашу святу розплату,
І в них невистачить крові за грізне горе твоє!

БОЖЕНКО

А небо, як море глибоке, на вітрі шумить неокрає,
Шляхами кривавої січі, байраками грізних повстань:

— Боженку, підводься, Боженку, твоя Україна палає,
Земля придеснянська й славутьська на сурмах суремить:

— Устань!

Стопгала подвір'я із садом люциперів чорних навала,
Онуку забито у житі. Снарядом підпалено дім.

— Боженку, підводься, Боженку, твоя Україна устала,
Земля подніпровська й бужанська на сурмах суремить:

— Ходім!

І вже він встає, сивобородий, у шапці кудлатій та в

бурці,

Не бурка, а буря на плечах, іде і дворів не мина.

На шаблі виблискує сонце, як зайчик у росяній жмурці,
І кінь тонконогий здибився, срібляні дзвенять стремена...

— Диви, як спохмурніло небо! Гаряча, знать, буде робота.
Не в битву, не в січу виходять — на денний полізли розбій

Ізнову пани й паненята, облудна, зажерна німота.
Ти бачиш це, Щорсе Миколо, ти чуєш, Черняк Тимофій?

Боженко одпльовує люто, звіряючи зброю найкращу,
Задимлену порохом, димом, бо з неї гостинці послав.
Він кличе до бою страшного Обухів, Трипілля, Таращу,
І Київ, і Канів, і Корсунь, у сонці ясний Богуслав.

За Корсунем лине: — Ми знаєм! — З Таращі йде відгук:
— Я чую! —

Тужава, зарошена, стигла, як дівчина красна, земля.
Ведуть вороних із конюшень, виносять сідельця та зброю,
А хлопці ладнають тачанки, і грім понад ними гуля.

Горить на кашкеті зірниця, на плечах шинель, а не свита,
З артілі приходять дівчата, в любистку доріжка не та.
Пливе жовтобарвна пшениця, пилюкою густо покрита,
Зозуля на дубі зеленим Боженкові лічить літа.

А він, сивобровий, підвівся: — Готово там, хлопці? То
добре,

Ми ночі закутаєм димом і липня колючого дні.
Ходім, партизани, до мене, у кого лиш серце хоробре,
У кого рука не тремтіла, — лети на гарячій коні,
Та й будем напасника бити!

Година минає, чи друга.
Боженко стоїть серед поля, де тупіт кіннотний і мла.
То влад заgrimіли тачанки від Оржиці, Прип'яті, Буга,
І тінь його бурки орлина на всю Україну лягла.

БАЛАДА ПРО МАТВІЯ ПІДКОВУ

а шумним життям околмиць,
За лісами, де туман,
Ходить вечір-краснозорець,
Б'ється хлопець-партизан.

Він увесь перед тобою,
Так, як вибрався вночі:
Патронташ, у нім набої,
Ніж, гвинтівка на плечі.

Темна ніч. Шляхи. Діброва.
Тихо шепчуть ручаї:
— Де тут є Матвій Підкова!
— Хто ж ти будеш?
— Ми — свої.

Наче грім, веде надія
До Славутича-ріки:
— Як би бачити Матвія?

— Хто ж ви є?
— Ми — свояки.

Идуть вночі і в димні ранки,
При зеленому дворі:
— Прощайте, подолянки!
— Виглядайте, матері!

Листоноша чорноброва
Носить вісточки-листи,
Що веде загін Підкова,
Що горять старі мости.

Обійшли його зі сходу:
— Партизани, ви живі? —
Наче в землю, наче в воду,
В полі вітром по траві —

Зникли даллю золотою.
Лиш на третю ніч з імлі
За горою за крутою
Знов пожари загули.

Обійшли його лиманом,
Горе їде. Не сміхи.
Димом, порохом, туманом
Низько крилися шляхи.

Обложили, сил немає,
Идуть лісами й по валу...
Глядь — Підкова знов гуляє
У німецькому тилу!

Темна ніч. Шляхи. Діброва.
Тихо шепчуть ручаї:

- Де тут є Матвій Підкова?
- Хто ж ти будеш?
- Ми — свої.

В полі жито половіє,
Птаха сивіє крильце,
Та безсмертя вітер віє
Партизанові в лице.

* * *

На кованім лафеті брязкіт зброї,
Та ще боець поранений затих.
Русявий гармоніст лади настроїв,
Шукав мотивів тихих і не злих.

Боець відчув, яка за ним турбота,
В мелодії цвіте його земля.
А ось і мати вийшла за ворота
І меншого на бій благословля.

Я СОРОЧКУ ЗНАЙДУ, ВИШИВАНКУ

сорочку знайду, вишиванку,
І надіну, як хлопчик, радий.
По барвінку піду на світанку
Молодий, молодий, молодий,

Щоб ярилися трави у квітні,
Зорі сяли, як гострі мечі,
І дуби зашуміли розквітні,
Найрідніші мої родичі,

Найкоханіші, милі, сторуки,
Чорнокорі, зелені, як світ,
Щоб не знати ні снів, ані муки
На дорозі розгойданих літ.

Буде жито за батьківським домом:
Добривечір, привіти прості.
Я Дніпро розхлюпочу шоломом,
Щоб посіяти рожі густі.

У намисті, у росах дорожка
Засиніє в зеленім саду.
І, притомлений Котигорошко,
Я на груди землі упаду.

ОПОВІДАННЯ ПРО СТЯГ

Якими тихими речами
Той стяг на славу піднесли?
Якими темними ночами
Гого приймали, де й коли?
В годині ясній, чи грозівій,
В артилерійському жару,
Чи десь в теплушці випадковій,
Чи над забитим у яру? —
І де полотна ткали ткалі,
В багряннь мережили крайці,
В світанки сиві, недоспалі,
При лойовому каганці? —
Я й сам не знаю.

Темну хмару
Несе, як бурю по жнитву.
Фашисти рвуться до Айдару,
На Росош пруть, на Калитву...
Ми ніч тримали оборону,
І ранком бив над нами грім,
І полудень гримів. до скону

Стояти будем на своїм,
Де від вогню і смертних міток
Не далина, а голина,
І не зозуль, — важких zenіток
Перекликається луна.
— Ти чуєш, друже? — Вже відомо,
Підходить поміч. — У траві,
З безсоння, втоми-перевтоми,
На мертвих падають живі.
Але стоять годину й другу,
І день жаркий, і ніч важку,
І друг дає допити другу
Останню краплю в келишку,
І ділять порівну набої,
Махорку терту, сухарі.

— Бери собі.

— Візьми з собою.

— Можливо, я не вийду з бою.

А ти, ну, знаєш, ми старі
З тобою друзі є. Не сватом,
Не кумом був для мене ти.
Ходили вдвох, як брат із братом,
Дружили вдвох, як брат із братом,
То вже й поляжем, як брати! —
В полку вмирили наші люди.
Заліза скрегіт, свист і вий.
Лишивсь боєць, пробитий в груди,
Та стяг у полі полковий.
Він бивсь крилом, як птиця, з болем,
Ніде не проданий чужим,
І червонів над білим полем,
Над тихим Доном охололим,
Над нашим щастям дорогим.
Снарядом рваний, боєм битий
І на древку, і на мечі,
Простою ниткою обшитий,

Дощами митий, перемитий,
Із шовку тканий уночі.
Димиться неба синь безкрая,
Горить бійцю сумна душа,
На груди стяг полка ховає
І з поля битви вируша.
— Я пронесу тебе додому,
На рідний схід, у вольний край,
Я не віддам тебе нікому. —
І трави шепчуться: — нікому,
І камні сиплються: — нікому! —
Як душу й кров свою не дай!

Боець ішов стежками в полі,
Біля криниць просив води.
Жінки давали хліба й солі,
Ділились куривом діди.
Його трясло від лихоманки,
Від крові згубленої, він
Не спав, а марив у світанки,
І кликав полк і свій загін.

Я бачив: рушила частина
У бій за три-чотири дні,
І стяг, як макова хустина,
Проплив над нею вдалині.
Отой же самий: боем битий
І на древку, і на мечі,
Простою ниткою обшитий,
Дощами митий, перемитий,
Із шовку тканий уночі.

* * *

Бринить у думі отчий край,
Де виростили ми.
За переліском — дощик-рай.
За луками — громи.

Де гомонів столітній дуб,
Не спиться від заграв.
Війни залізний, чорний дзюб
Всю землю поклював:

Дитину вбито. Пада птах
Над спаленим добром.
І горе їздить на возах,
За золотим Дніпром.

ЗАЙШЛИ МИ ДО ХАТИ

Ше небо тремтіло од вибухів лютих,
Покрите югою, пробите снарядом,
А ми вже в селі споминали забутих
І всіх незабутих, повішених рядом.

Я знаю доріг цих кінці і начала.
У клуні горілій ще жевріли сохи,
У крайній хатині дитина кричала.
— Зайдімо?
— Зайдім, відпочинемо трохи.

Осколками чеше, зенітками блиска.
— Нічого, браток, відпочинем, поскачем...
Скрипить на гаку полотняна колиска,
Дворічне мале захлинається плачем...

Не видно ні матері, ані сестриці,
Ні брата, ні діда в стривоженій хаті.
— Не плач, на́ гранату або рукавицю,
На́ хліба, покушай, го-го, ми багаті!

Чого ж ти розплакалось, люлі, чого ти,
Чи їсти, чи пити, чи, може, з розлуки? —
І друг мій старий, їздовий із хозроти,
Бере дитинча на обвітрені руки.

Співа про дрімоту коло того плоту,
Про травку-муравку в калиновім полі,
Про нашу солдатську похідну турботу,
Якої і в нього і в мене доволі.

У тій колисковій, немов по вечері,
Спадала утома, і клопіт, і спека.
І всім нам здалося: відчиняться двері —
І мати увійде, жадана й далека.

* * *

ніг мете, завіває і сіє,
Ситий ворон сідає на прах
На широких просторах Росії;
На солоних каспійських вітрах.

У воронках не вицвіла рута.
Прогриміли важкі тягачі,
Де зоря над побоїщем лютим
Золоті загубила ключі;

Де сичало: розстрілюй і вішай! —
Просять хліба дитята малі.
І лежить, наче скарб найсвятіший,
Одвойований округ землі.

ТЕПЛУШКА

На станції, біля теплушки,
Гармонії кличуть баси.
Трава вироста непослушка,
Шукаючи краплю роси.

Теплушко, фарбована в біле,
Ти скільки під вибухів гук
Людей на землі провозила,
Кохань, і прощань, і розлук?

Дітей по важкій залізниці,
І десь там чорняве моє.
Поранений просить водиці,
Сестра йому пити дає.

В цинкованій кружці погнутій
Відблискує вогник грози.
Теплушко, в путі незабутій
Від смерті його одвези!

Вечоряне небо безкрає,
Синіє, як дві колії,
І тихо теплушка рушає,
Мов чує, що кличу її.

ПІСНЯ

Там, де ворог пройде, — зла руїна,
Де протягне лапу, — сліз моря.
Нас на ката кличе Україна,
В путь виводить Сталінська зоря.

Кидай, брате, сад зелений, хату,
Чуєш? — зброя грозами дзвенить,
Землю рідну, кривну та багату,
Будемо з тобою боронить.

Ми підем з артілі до артілі,
Ночі темні, вітряні, глухі!..
Будем їсти сухарі й змокрілі,
А патрони збережем сухі.

Під грозою й кулями не важко
За свободу вільну і живу
Ніч не спати, пити із баклажки,
Чи з калюжі воду дощову.

Сторона широка, подолянська,
Чорний дим у сивих небесах.
Ходить буйна доля партизанська
По мостах, і ріках, і лісах!

СТРУМОК

З раннього квітня шепоче до осені
В лузі дібровному тиха полосиця,
В небі набравши глибокої просині,
Моря шукає, в людей не попроситься.

Гуси над нею летять і курликають,
Грім упада, ударяючи глухо,
Осінь сідає від спраги великої
Коси змочити, чи випити кухоль.

Ну, що вже коні з волами рогатими
День весь простоять до місяця-ясика.
Бджоли налинуть з медами багатими
Трохи спочити, а потім — на пасіку.

Я до струмка серед битви тривожної
Вніч приповзу, пересиливши спрагу,
Вмию лице від пилюки дорожної,
Двічі ковтну і наповню баклагу.

— От і спасибі, скажу, що зустрілися,
Може, засну, ні про що не питатиму.
Буде здаватися: гуси злетілися,
Бджоли гудуть і гудуть над гарматами.

* * *

Боєць залягав у глибокім снігу,
Як дикі вовки, завивали метілі.
Останнє тепло, останню снагу
Губили руки його задубілі.

Ну, буде ще день засівать і мести
На цім пожарищі, в нескошенім житі.
Побілені танки і чорні хрести
Отут біля нього ляжуть побиті.

— Чи чуєте, друзі, у сніжнім диму
Розриви недалні і гук недолугий? —
І зліва товариш озвався йому,
І справа, як брат, одгукнувся другий.

Коли ж його ранило люто в плече,
Затиснуті губи не видали муку.
І зліва товариш припав гаряче,
І справа другий простягнув свою руку.

Спокійні, плечисті, в пожезі доріг...
Ти їх пам'ятаєш такими, як мариш:
Поранений в груди не падає на сніг,
Бо зліва товариш і справа товариш.

БАРВИНОК

Барвінку рідний, квіте синій,
Хрещатий, в спаленій траві!
Недосвіт б'є, вкриває іній
Твої очиці неживі.

Вони цвіли в одній долині,
Незавидні, не золоті,
У темні ночі горобині,
В грози важкім передчутті.

Он ти лежиш, роси не пито,
Невидано пішли жнива.
Важке обковане копито
Лелітки сині обрива.

Дівчата ходять невидючі,
Питають: — Де ви, голубі?
І журавлі, летючи з пуці,
Сивіють з горя-по тобі.

Отак ввижаєшся, відколи
Бреду дорогу немалу:
Огнем гарматним збите поле
І ти, розтоптаний, в пилу.

* * *

Буде жити дочка в цій кімнаті,
Валю, чуєш, агов, я живий!
А собі у лугах на загаті
Відкопаю окопчик новий.

Підстелю я дочці одіяло,
Промінь місяця в ліжко проріс...
А собі — верховіття зів'яле,
Перебите снарядом навкіс.

Тиха казка та рученька біла,
Люлі-люлі, шовкова трава.
А для мене земля чорнотіла —
Давня постіль моя фронтова.

Крикне півень, ти збудишся: — Тату! —
Спи, не бійся, моє молоде!
А мене дальнобійна гармата,
Не спитавши про сон, підведе.

Увійшло, вкорінилося в звичку.
Буде каша і чарка вина,
Старшина проведе перекличку,
В нас хороший-таки старшина.

Добре те, що повірим приміті,
В бій підем у світанковий час,
Добре те, що на білому світі
Десь питає Валюшка про нас.

ВАЛЮЩІ

А де ти їдеш, Валюшко?
Де зупинишся жить?
Незім'ята подушка
На простинці лежить.

В нас ляльки небагаті.
Сонця літнього мідь.
В опустілій кімнаті
Спить конячка й ведмідь.

Ти їх їсти навчала,
Пам'ятаеш, чи ні?
Поверніться значала,
Вітром збурені дні!

Ти давала їм пити
У коритці малім.
Кров'ю збарвлено літо
Завернуло в наш дім.

Уночі, не в спочинку,
Я візьму, й не засну,
Волошкову косинку,
Як росинку рясну,

Щоби колір не стерти,
Щоби цвіт не зім'ять,
Щоб нести аж до смерті
Те, що встиг пригадать.

* * *

пи, дитино, ночі сірі,
Вітер звився і затих.
На майдані ходять звірі
Біля шибениць крутих.

Біля мертвих правлять свято,
Їхні кроки пізнаю.
А тобі насниться тато
Закатований в гаю,

Замордований чужинцем,
Тричі стріляний вночі.
Ходять звірі поодиночі,
З чорним знаком на плечі.

Де ступають їхні п'яти, —
Сохне хліб і в'яне цвіт.
Будь проклята тая мати,
Що родила їх на світ!

Спи, дитино, ночі сірі,
Вітер звився і затих.
На майдані ходять звірі
Біля шибениць крутих.

* * *

іти мої малі, що буде з вами?
Хату підпалено, явір поник.
Тільки й радості, що над полями
В синім небі цвіте молодик.

Корова згоріла і не буде моні,
Попіл-солому вітром зміта.
Дід у загоні, батько в загоні,
А що я вже з вами, як сирота.

Де позичу хліба, й сама не знаю,
Хоч би на кашу жменю пшонця.
Немає краю, як кажуть, Дунаю,
Так моему горю нема кінця.

Бери, Оленко, братів за руку:
Івасика й Митю, а менших, — я.
Підем до бійців на зелену луку,
Де першим цвітом стежка буя.

І там вам хліба дадуть по скибі,
Хіба ми чекали цих лихоліть?
Дадуть вам борщу з котьолка, спасибі,
А я вже стара, та й будем терпіть.

ТЕСЛЯРІ

Теслярі робили мости
На Дніпрі, і Дінці, і на тихому Збручі,
І могли б мости бурю пронести, —
Кленові, соснові, дубові, негнучі.

Танки повзли і підвід ключі,
Артилеристи везли «катюшу»,
І гули мости вдень і вночі,
Як би сказати, за милу душу.

Тесля сидить на бережку,
Курить махорку, думу гадає:
Як він звалить дубину важку
Десь на Одері, а чи на Дунаю.

За трое літ, як за довгий вік,
Дорога кленова лежить за даллю.
Вчора генерал сказав: — Оце чоловік!
Дивись, нагородять і ще медаллю.

А потім війна на спад потече, —
Земля зажадає літнього грому,
І він сокиру візьме за плече
І по своїх же мостах піде додому.

І нехай хто скаже, що він не воював,
З ранку до ночі не тратив сили,
Як із шістнадцяти рідних держав
По його мостах народи ходили!

СІРКО

Кінь Сірко був у батареї,
Кошлаті копита, ніздрі гарячі.
Тягнув гармату, притершись до шлеї,
У дні щасливі і в ночі невдачі.

Топтав поля і камінні бруки
В скреготі гусениць і двоколок,
І двічі в бою ветеринарові руки
Щипцями рвали з ноги осколок.

А коли наводчик у хвилю атаки
Упав і замовк під сніжною зав'югою.
Ніхто не загледів, як Сірко заплакав
Своєю важкою кінською тугою.

Мав собі стійло, як солдат, землянку,
Пайкові корма — сіно й солому,
Були б в нього діти, — думав до ранку,
Що їм та як їм послать додому.

Вночі старшина, хильнувши з баклаги,
Увійшов і витер чоло від поту,
І сказав як людині: — Спасибі, коняго,
За службу, й дружбу, і за чесну роботу.

Насипав овса, такого, як снилось,
Сухого, із дзвоном, з пилком із ниви,
І Сірко подумав: війна скінчилась
І завтра наводчик заплете йому гриву!

* * *

То не птиця, то не горлиця
Понад садом перелітує,
Мати к синові пригорнеться,
Все питає, перепитує:

— Із яких країв,
А чи пив, чи їв?
Чи розчісував ти голову
Між тяжких боїв?

— Йду я з-за Дінця,
Не змарнів з лиця,
Привітати батька з матір'ю —
Щастя для бійця.

Жить велів нам бій,
Спать вкладав нас бій
Та й розбуджував гарматами
На передовій.

Сорочки в крові,
Друзі бойові,
Нам чуби чесало кулями,
Добре, що живі...

Здрастуй, рідний край.
Здрастуй, зелен-гай,
Здрастуй, наша рідна матінко,
В гості нас приймай!

* * *

Бронзовий пам'ятник на майдані,
Яблуні білої перший цвіт,
Все одшуміло в далі багряні,
Війни, побоїща. Кров і піт.

Все дороге, незабуте ніколи,
Ввійде, як сторож, пам'ять звіря.
Літо квітує, лапками бджоли
Гречок колишуть білі моря.

Діти щебечуть. Сивіє м'ята,
Сивіє м'ята, синя трава.
Скільки убито і розіп'ято, —
Знає земля, як стара вдова.

Знають у полі далі багряні.
Курні дороги. Збитий поріг.
Бронзовий пам'ятник на майдані,
Де безіменний боєць поліг.

* * *

а Ірпінем скриплять состави
Ключами довгими вночі,
І, мов живі, зітхають трави
В землі на теплому плечі.

І колоскова нива зжата,
Були, — нагадує, — жнива,
І те, що в серці не почато,
Не умира, а ожива.

Нехай скриплять важкі состави
І даль пливе у білий світ,
І літ нових нові заграви
Стоять біля моїх воріт.

Світи, зелений семафоре,
До дальніх станцій в ясноті,
Де ти, життя моє суворе,
Завжди в путі, завжди в путі.

ЗА СИНИМ МОРЕМ

ЗА СИНІМ МОРЕМ

За синім морем — сині гори
І плескіт холоду з ріки,
За синім морем — ходить горе
Не для багатих, — навпаки.

За синім морем — поле тихе,
На ньому чорні бідаки,
За синім морем — хліба криха
Не для багатих, — навпаки.

За синім морем журавлиний
Біженський клич іздалеки,
За синім морем — плач вдовиний
Не для багатих, — навпаки.

За синім морем з полуночі,
Непаче в казці — моряки,
Голодні, вимучені очі,
То не в багатих, — навпаки.

І все одне одному проти,
Нужда і плач в країні тій,
Де бідний ходить без роботи,
Багатий кличе на розбій.

Так, так, спіткаться будем з горем,
За тим широким синім морем,
Не говорити ж нам з любов'ю,
Про те, що хвиля пахне кров'ю.

Ми будем братися до діла,
Хай слово чесне грім кує,
Щоб кривда чорна заніміла,
А правда йшла така, як є.

І думка ясна, мов плуг у полі,
Важку б орала цілину, —
За мир, за труд, за гомін волі,
Щоб сурми грали тонкостволі
Проти війни, — не на війну!

За синім морем доли, й гори,
І холод в ночі голубій,
За синім морем ходить горе
І я із ним виходжу в бій!

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ КНИГИ

Європи в Америку їхав один
Американський громадянин.

Віз із собою, крізь темні ночі,
Крізь голубу океанську даль,
Чесні думки свої й руки робочі,
Совість свою, непохитну, як сталь.

В іншого золото блиска на пузі,
Плаття у дам — реклама з вогнів.
Він же, в простій робітничій блузі,
Поміж матросами гомонів.

Інший жував бичатину свіжу,
Стейки і ростбіфи — хоч куди!
Він же — на центи куплену їжу
Їв, попросивши склянку води.

Інші гундосили фокса в півтона,
Тихо і нудно, — півтон і півтінь...

Він же з матросами пісню про Джона
Так починав, як морська глибінь!

Інші вночі, поміж тихих столиків,
Фільм додивлялись про алкоголіків,
Він же читав, забував себе,
Книжку «Історія ВКП(б)».

От і закінчили шлях, нівроку,
Йде пароплав у глибоку затоку.

Всякі там наці, заможні й вельможні,
З зон окупації і з Бізонії,
Всі паспорти заявляють в таможні,
Із поліцаями в повній гармонії.

Різні деголлівці, зрадою вкриті,
Пси із Севіль'ї — франкістські лакеї,
Різні бандерівці, биті й не биті,
Тільки б ще Геббельса в тій галереї!

Тітовські зрадники, містер із жвачкою,
Лондонська леді із другом-собачкою.
Паспорт звіряють — одна хвилина,
Ім ця Америка — рідна родина.

Зрештою йде з пароплава один
Американський громадянин.

Бачать, що хлопця стрічають друзі:
Докер, і негр, і старий коваль,
Бачать, що він в робітничій блузі,
Бачать, що совістю він, як сталь.

Бачать обличчя одверте зблизьку,
Бачать, що він шанує себе,

І потрошать документи й валізку, —
Знаходять «Історію ВКП(б)».

Неначебто атомка впала рядом,
Неначебто грім покотивсь по землі,
Її оточили, наряд за нарядом,
Бліді поліцаї і патрулі.

Чиновники таможні злі й пикаті,
Покликали зграю писак-нездар,
На ній накладали чорні печаті,
Щоб з неї бува не сплахнув пожар!

А хлопцеві руки скували уперті,
Забили в залізо на п'ять замків.
Та з ним по землі крокувала в безсмерті
Історія партії більшовиків!

ВІЗИТ

Т завітали до мене в кімнату,
В номер гостиниці, по Бродвею,
Ті, що убогу мають оплату,
Дружбу свою ведучи з землею.

Ті, що на фермах і жнуть, і косять,
Сіють і орють ув осінь тиху,
А в снігопад їхні діти просять
Центик убогий на хліба криху.

Ті, що худобу доять для ринку,
Долари ж має хазяїн з удою,
Потім жують зашкарублу шкуринку
І запивають, звичайно, водою.

Ті, що на тракторах вбогі, не раді,
Фермерське поле ріжуть картопте,
Потім, без праці, у листопаді,
Пішки й босоніж міряють Штати.

То не банкірська порода янкi,
Що не шанують душі живої, —
Переселенці із Бородянки,
З Косова, з Русова, із Лозової.

Десь в лихоліття чорнім потоці
З голоду їм набрякали жили,
Десь в дев'ятсот у дванадцятім році
Хати бідняцькі вони лишили.

І в безконечній далечі сірій,
Як попрощалися раннім-раном,
Мов журавлі, полетіли в вирій,
Щастя шукати за океаном.

В автозаводі, понад станками,
Як не трудилися в ночі безкраї,
Як не ловили його руками,
Злидні знайшли, — але щастя немає.

В доках портових, аж очі з лоба
Лізли в роботі, у темні ночі,
Їх відшукала важка хвороба,
Тільки от щастя знайти не хоче.

І на землі, де халупки голі,
Де орендаторів ходить згряя,
Є вже і піт, і сльоза, й мозолі,
Тільки от щастя, на жаль, немає!

Сили в кімнаті на крісла й лутки,
Крутять махорочні самокрутки,
Руки важкі, — ними б гори котити,
Ними б якраз — паліїв скрутити!

— Ти розкажи нам!
— Бо в нас з весною
Знов безробіття в полях та горе. —
Встав я до них — і пшениця за мною
Поля колгоспного встала, як море.

— Як там живеться?
— Наділи ж не панські? —
Встав я до них — і за мною, мов садом,
Русівські, косівські і бородянські
Землі колгоспні задихали рядом.

— Правда, що в вас не соха-бідарка
Шкрябає землю полями-лугами? —
Встав я — й за мною тракторні парки
Заблискотіли сліпучо плугами.

— Правда, що в вас?.. —
Але правда стояла
Тут же, за мною, в оцій кімнаті,
Пісню вела і жита наливала,
Крицю варила в ночі крилаті,

Йшла Бородянкою і Лозовою,
В школу букварики дітям рядила,
Із трактористами, із ланковою,
Наші міста підіймала, стосила,

З лісонасаджень весняного шуму
Йшла до Кремля, розкриваючи думу
Світлого розуму.

Ці ж сіроманці
Може й не знали, що треба питати:
В Русові, в Косові, у Бородянці,
Родичам їхнім та правда, як мати.

В них вона сіє поле безкрає,
З ними вона у Кремлі засідає!

— Хто ж допоміг вам загоїти лихо,
Війни згасити, що плинули кров'ю?

— Сталін, — сказав я схвильовано-тихо.
— Сталін, — вони повторили з любов'ю.

І подивилися, чесні і прості,
І підвелися на повнім зрості.

Вже як виходили в мене з кімнати,
Бачу, — в них руки стали крилаті,
Бачу, — поширшали плечі робочі,
Бачу, — огнем налилися очі.

І над нью-йоркським розбудженим криком,
Площі вслухалися в їхню мову,
З іменем мудрим, з іменням великим
Так і пішли — на зорю світанкову.

* * *

Як проводжала в далеч
(Спогад нехай майне),
То обняла рукою
І пригорнула мене.

Скільки доріг я значив,
Скільки долин пересік,
Я на руці тій бачив
Жили блакитних рік:
Волзькі високі хвилі,
Дону злотисту ринь,
Десен заплави милі
І подніпровську синь.

Як проводжала в ночі
В землі чужі й тісні,
Я задивився в очі,
В зорі твої ясні.
Бачив у них я зблизьку,
Наче узор-самоцвіт, —

Домен гарячі блиски,
Білих черешень цвіт.

Як цілувала востанне,
Як провела по сліду, —
Чув я запах світання,
Подих гречок в меду.

А як сказала слово,
Більше й не треба слів, —
Зашебетала діброва
Тисяччю солов'їв.

І на гранітний берег,
Вийшовши в чужині,
Там, між чужих Америк,
Снилася ти мені.

Там, де бідак ще плаче,
Я подружився з ним,
Зором твоїм гарячим,
Словом твоїм ясним.

Там, де важке світання
Неграм несе біду,
Я твоє ніс дихання
З цвітом гречок в меду.

Де обривались жили
Чорних доріг в пільму,
Зорі твої світили
Синові твому.

Що вже та даль океанська,
Ти ж при мені без сна,
Земле моя радянська,
Мати моя ясна!

КАТЮША

її почув, як в себе в домі,
Де вечірки билися вали.
...Негрів двоє в полі, в Оклахомі,
Нашу рідну пісеньку вели.

І вона їм зігрівала душу.
Білим цвітом, шепотінням трав.
Негрів двоє славили Катюшу,
Ту, що Ісаковський написав.

Як вона прийшла за океани,
Крізь фронти і крізь важкі бої?
Може, наші хлопці-капітани
Завезли в Америку її?

Може, шторми і вали кипучі
Від російських піль несли здаля?
І тепер стоїть вона на кручі,
Бідним неграм серце звеселя:

Білим платтям, синім-синім зором,
Наче плесом в тихому маю,
Двох беріз шептанням білоторим
В рідному смоленському краю.

І мені наснилась — за горою
Юнь моя, дороги і мости,
І тоді нас в полі стало трое
В братським колі пісню ту вести.

І вона тим двом палила душу,
Піднімала з рабства і оман.
«Выходила на берег Катюша»
За Великий Тихий океан!

ТЕПЛОХОД

Вню-йоркський порт, у тишу вод
Зайшов радянський теплоход.

Проходячи землі простори,
Доріг широких немалі,
Я знав міста, ліси і гори,
І в морі бачив кораблі.

Були то крейсери, есмінці,
Човни підводні то були,
Немов акули, подинці
Вони пливли серед імлі.

А наш — зайшов у тишу вод,
Привітний, рідний теплоход.

І я вже знав: це тільки наш,
Весь загорілий екіпаж
У кітелях, в матросках чистих,

Де вся команда, як брати,
У безкозирках золотистих
Так може входити в порти.

У хлопців руки загорілі.
Мішки вантажать, наче гать.
Так тільки наші люди в ділі
Уміють пісню заспівать.
А ще як стяг піднявсь в негоду
Червоний, гордий, наче в бій, —
Я поклонився теплоходу,
Немов Отчизні дорогій.

ПІСНЯ

Тут вулиці в сірім граніті,
Гудків і моторів луна,
Вітчизни є різні на світі,
А в мене найкраща — одна.

Тут птиці без пісні, не птиці,
Хоч мають гніздо і сім'ю,
А в нас — солов'ї до зірниці
Співають всю ніч у маю.

Тут сірі дороги й пороги,
І поле не те й сіножать,
А наші веселі дороги,
Як ріки, землею біжать.

Тут в доках, від праці горбаті,
Матроси крокують з імлі,
А наші матроси завзяті
Над морем, як горді орли!

Тут хилиться жінка на ниві,
Сивини біліють в косі,
А наші дівчата вродливі,
Неначе веселка в росі.

Тут площі, як чорні ворони,
І мертві панелі й граніт,
А в мене є площа Червона,
Якій поклоняється світ!

Її позабути не сила,
Вітчизна, як сонце, одна,
Життя моє, юнь моя мила,
Радянська моя сторона!

* * *

плавав чужими морями.
Чужими горами ліз,
Мати моя, о мамо,
Скільки я бачив сліз!

Ступав на високі пороги,
Узнати, чи люди живі?
Летіли чужі дороги
В американській траві.

По сніговім первоцутку,
Де лиш огонь майне,
Негри, у чорнім смутку,
Братом назвали мене.

Там, де річки-океани
У ніагарським огні,
Смаглі, струнки індіани
Другом були мені.

В кривді, в нужді, у горі,
Довгі десятки літ, —
Слухали люди суворі
Правду твою — завіт.

Несли її полями,
Заповідали в міста,
Мати моя, о мамо,
Хай поміж них зроста!

Братством своїм багата,
Зрощена у Кремлі,
Хай розкида зернята
По велетенській землі.

* * *

кеанські хвилі б'ють у берег,
Даль пливе, як синя течія,
Тих чужих земель, чужих Америк
Не ношу в своєму серці я.

Бо мені дороги інші милі,
Інші зорі світять дальню путь,
Бо в житті моєму більші хвилі,
Ніж на океані, з серця б'ють.

І шепоче нива колоскова
В Подніпров'ї, в рідній стороні,
І шовкова пісня колискова
Материнська ожива в мені,

Не роздять її, не пережити,
І не випить, і не розгубить,
То її шовки вплелися в жито,
В сталь важку і в осені блакить.

То вона по площі по Червоній
Для бійців виносить щастя й гнів
З райдугами від ясних півоній,
З щебетом дніпровських солов'їв.

От чому, як хвиля б'ється в берег,
Даль пливе, мов синя течія,
Тих чужих земель, чужих Америк,
Не ношу в своєму серці я.

БАЛАДА ПРО ДРУЖБУ

Там, де стежки, як сірі гілки,
В доріг влітаються потік,
Біля Торгау дві могилки
Стоять у полі п'ятий рік.

Можливо б зір їх не відзначив,
Не встали б спогади ясні,
Якби я тих живих не бачив,
Що тут лежать у мертвім сні.

І цю дорогу, може б, знову
Промчав крізь ліс і сіножать,
Якби не чув гарячу мову
Тих двох, що тут в землі лежать.

Пливуть світанки несказанні,
В ногах береза, мов сестра,
Він був з Рязані, чи з Казані,
А чи з Кубані, чи з Остра.

Минулі дні пливуть поволі,
Боїв останніх шал і крик...
Лежить боець у чистім полі,
А з ним детройтський робітник.

Вони трудом своїм вітались
Через моря іздалека,
Вони на звіра пробивались
З обох кінців материка.

І хоч дороги, з жару білі,
В них не обох були круті,
Бо перший вісім ран у тілі
Приніс, як совість у житті,

Бо перший з стінок Сталінграда
Чотири літа йшов, — війна...
А другий лиш тримав засаду,
Хоча й не він тому вина.

І я відчув — яке єднання,
Яке братання мав солдат,
Коли детройтець крикнув: — Ваня!
І наш боець промовив: — Брат.

І підійняв назустріч руки
І той підняв — і обнялись
Через роки страждання, муки,
Через війни зловісну вись.

І в мить оту, забудь не сила,
Їх з автоматів підкосило.

Та наче варта честі й волі,
Щоб іншим легше тут пройти,
Вони стояли мертві в полі,
Навік обнявшись, як брати.

І день погожий зводить віти,
І сонце йде в мої краї.
Зросли в бійця хороші діти,
В детройтця вирости свої...

Не танків гук, не даль туману,
Не зриту атомками путь,
Нехай вони з-за океану
Гаряче серце в світ несуть,

Добро братерське, світлочолі,
Щоб бачить мир, не бою крик,
Де спить боєць у чистім полі
І з ним детройтський робітник.

ДУБ У НЬЮ-ЙОРКУ

е бродвейський майдан, хмарочосів важка тіснота,
Ти затиснутий в камінь стоїш, мов юнак-сирота.

Мов колодязь бетонний, там стіни підводяться вгору,
П'ятитонні машини проходять, стинаючи зелень і кору.

І неонові лампи звисають на пружному тілі,
Сигаретні реклами закрили листки посмутнілі.

Як попав ти сюди, де пройшов із вітрами тропу?
Ти шумів би у мене в ряснім чорноморському степу.

Хочеш, друже зелений, не будеш стоять, як в полоні,
Я візьму тебе з корнем, собі посаджу на долоні,

Понесу тебе в Київ на площі веселі і сквери.
Там дощі тебе вмують, доглянуть тебе піонери.

Восьмикласниці юні, як звичка та водиться давня.
Цвіт посіють навколо, стрічаючи день Першотравня.

А як хоч — не на руки, у серце тебе посаджу я,
Щоб відчув ти, як сила із жил моїх б'є і нуртує.

Понесу тебе в поле колгоспне, роздоле ізрану,
На посуху ти встанеш у нас по народному плану,

Садоводи колгоспні напоять тебе із криниці,
Ланкові обив'ють у стрічки золотої пшениці,

Не в яку-небудь бідну, а в яру, в ясну чорноморку.
Ах, мій дубе зелений, зів'ялий в банкірським

Нью-Йорку!

В ЛІФТІ

Ліфт піднімає нас догори
В ранки, і в півдні, і в вечори.

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Йдеш у гостиницю — в ліфт потрап,
Стріне привітно стара негритянка,
В неї робота все давн і ап¹.

Має старенька немало діла
З ранку до ночі і знов до зорі,
Вже й на роботі тій посивіла,
Все вона знизу, а інші вгорі.

Наче по ліфту життя проходить,
Руки стомились, в мозолях, старі,
Інший хтось п'є і живе й верховодить,
Все вона знизу, а інші вгорі.

---

¹ Давн — донизу, ап — вгору.

В ліфтовій клітці свої звичаї,
Містер до них із дитинства привик:
Біла ліфтерша — він шляпу знімає,
Чорна ліфтерша — стоїть, як бик.

Шляпу ще глибше натягне на вуха,
Топчеться важко, немов на огні,
Наче його допікає задуха.
З ними у ліфті їхать мені.

Їх до десятка зайшло в кабінку,
Морди, як ростбіф, з-під сірих шляп;
Чорна ліфтерша веде машину
Вгору і вгору, все ап та ап.

Всі одвернулись од чорної — білі,
Топчуться важко бики здичавілі,
Не шахтарі, їм тут їхать не мода,
Не трударі, — все банкірська порода.

Ти вже привикла, що погляд, як жала.
От якби в мене в вітчизні жила, —
Жито б ростила, пшениченьку б жала.
Пісню із поля вела б до села.

Так, мене доброду вчила мати
Хлопчиком, певне, в юнацькій порі,
Перед старішими шапку знімати,
Щиро вклонятись, де є матері.

Поцілувати натруджену руку,
Білу чи чорну, немає біди,
За материнську несказанну муку,
За материнські великі труди.

Тільки б, можливо, як виняток в світі,
Не поклонився б я матері тій.
Що породила цих лютих і ситих,
Сірих — під шляпами — в злобі своїй.

В ліфті не світло, але й не тьмянко,
Я капелюха здіймаю один,
Низько вклоняюсь тобі, негритянко,
Так, як вклоняється матері син.

За мозолі твої чесні і чисті,
І за усмішку болючу, як звих,
І за синів — чотирьох комуністів,
За полінчованих і за живих.

Як їй сльоза заблищала з журбою!
Зашепотіли, міняючи тон,
Гангстери-містери поміж собою:
— Совет Юніон?¹
— Совет Юніон!

Ліфт вже донизу пішов у ту пору,
А негритянці здалося за мить:
Тільки угору, і вгору, і вгору
Щасті своєму вона летить.

---

¹ Совет Юніон — Радянський Союз.

* * *

Біляве дівча на панелі
На скрипочці грає сумній,
В зеленій потертій шинелі
Солдат однорукий при ній.

В Чікаго — бетонному місті,
В Чікаго — на площі німій
Дівча промовля голосисто,
Солдат однорукий при ній.

— Подайте війни ветерану
За рани, за виграний бій. —
Дівча випрошає ізрану,
Солдат однорукий при ній.

Неначе Америка вбога,
Стоять вони в тиші німій:
Дівча зосереджено-строге,
Солдат однорукий при ній.

ПІСНЯ ЗВІРОВОЯ

наполюю сам лисиць
І повезу їх до крамниць,
У Джеспер повезу.

Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

А там у Джеспері вночі
Оглянуть хутро приймачі,
Три долари дадуть.

Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

Куплю я порох, кулі, ніж,
Придбаю хліба, — ріж та їж.

Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

А в тому Джеспері, вночі,
Хутро забрали приймачі,
Ні цента не дали:

— Ти, індіане, бий поклін,
За порох наш і карабін,
Ще й за корець смоли!

Хіба ж повіриш їх словам?
Холодний жде мене вігвам,
Голодні діти ждуть,
До них — малих моїх пташок —
Поміж лісів лети й стежок,
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

І там, між гір та блискавиць,
Я не впаду, не ляжу ниць, —
У мене ж є брати.
Ого-я-го, лети, лети,
Мій конику, лети!

ЧЕРВОНА БЛИСКАВИЦЯ

Старики легкі, смагляволиці,
В колі йшли, аж нахилився вігвам.
Танець звався «Червоноблискавицею»,
Тільки б ще ударити громам.

От і грім ударив — бубни здружені,
І ножі заблискали в імлі,
Наче блискавки в страшнім напруженні
Потекли пожаром по землі.

Може, їм в банкірській цій імперії
Пригадались ночі в тій порі,
Як тріщали і горіли прерії
І ридали сиві матері?

Може, їм згадалось — за долинами.
Як далекий і проклятий сон,
Що вони стоять під карабінами
І під сталлю марки Сміт-Вессон?

І сивіє в попелі околиця,
Б'ють мортири крізь важку югу,
І життя їх бідне горем колеться,
Кров горить на білому снігу.

Ну, а може, інше: за туманами
Їм в уяві та далека путь,
Де червоні гордо над майданами
Прапори тріпочуть і цвітуть.

І земля лежить навек взеленена,
І зіходить сонце гаряче,
Жовтолиці люди йдуть до Леніна,
Білі й чорні йдуть плече в плече.

І вони, старі, смагляволиці,
В Сталіна в гостях, у щасті там...
Танець звався «Червоноблискавицею»,
Тільки б ще ударити громам!

РОБІТНИЧА КОЛОНА

і, їх не купиш за копійку,
За центовик не візьмеш їх,
Коли ідуть в колоні стійко,
В змаганнях вольностей своїх.

І пролітають гнівні кличі,
Ясні, розковані від пут,
Коли загони робітничі
Ідуть, страйкуючи, в Портсмут.

Отак, мабуть, для правди й карі,
Не відступаючи назад,
Ішли паризькі комунари
На смертні грані барикад.

Отак, мабуть, у дні суворі,
Немов сталевий жар-потік,
Матроси стали на «Аврорі»,
Щоб розпочать двадцятий вік.

Тому й тверда хода в колоні,
І робітничий спів тече,
Бо їх спираються долоні
На революції плече.

КАМЕНОТЕС

Чи юга, чи день в проміннях косих,
Чи зоря пливе вечірнім плесом,
Сорок літ робив на хмарочосах,
Сорок літ — усе каменотесом.

У Чікаго шліфував граніти,
У Нью-Йорку — «білдінга» підводив,
Мертвий камінь був, як самоцвіти,
З рук його, Америці на подив.

А збери снагу його і змогу,
Що лягла у камінь понад міру,
Тим камінням вистелиш дорогу
Із Нью-Йорка у Аляску сіру.

А склади каміння те на грані,
В висоту зведи камінні грати, —
Буде та колона, як в тумані,
Бога десь за бороду чіпати.

От уже дійшов старого віку,
От уже і з рук не та робота,
І його, як старця, чи каліку,
Виставили раптом за ворота.

Він пішов в стару свою землянку,
Де не камінь, а гнилі пороги,
Де мокриці в щілях на світанку,
Стіни плачуть, мокрі од вологи.

З горя випив віскі чесну склянку,
Гнівню думав з ночі безгомінням:
Мільйонера вкласти б в цю землянку,
Завалить шліфованим камінням!

БЕЗРОБІТНИЙ

Аощ і сніг, морози гостро-люті,
Іній крпе латаний рукав,
Був він в Балтіморі і в Портсмуті,
У Детройті зарібку шукав.

Віддано за хліб останні гроші,
За горбинку і за сиву сіль,
І на плечі, як незмірна ноша,
Налягає горе звідусіль.

Воював він і стріляв у ката,
Гніт фашизму віддано боров.
Це від Маршалла йому така заплата
За дві рани і пролиту кров.

Це від мільйонерів нагорода
За життя важке, за бій вночі.
Холод. Ніч. І статуя Свободи,
Ї латана ковбойка на плечі.

Зранку в роті не було ні ріски,
Вчора хліб кінчили бідаки,
Він, сержант, занесений у списки,
В чорні списки чорної руки.

Жаль, що не прийшла розплати дата.
Жаль, що час, немов болючий звих,
Але він ще вдарить з автомата
В злісні очі ситих і глухих!

БУРЯ В ПОРТУ

Ударили шторми в ванкуверські доки,
І хвиля на хвилю побігла з туману,
Озоном війнуло, як лугом широким,
Над скелі зчорнілі, над синь океану.

Мости затріщали, згубивши опору,
Дуби розметали несхилені крони,
І хвиля — на хвилю, горою — на гору,
І вітром, і свистом в змертвілі затони!

І кличем, і гнівом в глухенькі завулки,
І хвиля — на хвилю, неначе в атаку,
То шир океанська могутньо та гулко
Пішла на майдани, збілілі від ляку.

А ще як ударила блискавка в вічі,
Неначе прапори підносила з валу,
Здалося: проходять полки робітничі
З великим ім'ям Інтернаціоналу!

ВЕСНА ЦЬОГО РОКУ

Починається ручаями
Від ясних малинових зір,
Між лугами та між гаями,
Між високих Карпатських гір.

Наливає річки до краю,
Будить пагілля золоте,
З Волги, з Дону, із-за Дунаю,
Вже на синіх морях цвіте.

Промінцем на кленових лавах,
Хмар ескадри в небесах,
По ірпінських іде заплавах,
По смоленських густих лісах.

Мов жар-птиця червонопера,
В школу діток веде селом,
І на галстук до піонера
Червонястим спада крилом.

Перший проліс розплющив око,
Перший жайвір у вись злетів,
Перший дуб над своїм потоком
Голубами затуркотів.

Колихає колгоспним вруном
Сизо-зелено далина,
І могутнім моторним лунам
Відається її луна.

Грає зайчиками в автолі,
В проводах із кінця в кінець,
І на руки дівочі в полі
Перший сонячний ліг смаглець.

В кондиційнім зерні умитім
Оживає весняний спів,
І звисають блакитні ниті
На губах в молодих корів.

Перший трактор заводить ручка,
Перша в кузні дзвенить деталь,
Перші борозни, гінко й рвучко,
Потекли в березневу даль.

А вона, у труді невтомна,
По залізній іде ріці,
Запорізькі гарячі домни
Розмальовує в багреці,

З ливарями-товаришами,
Повна запалу і снаги,
Розливає литво ковшами
На мотори і на плуги.

І в Москві, на дзвінкім просторі,
Як і личить моїй весні,
Підіймає Кремлівські зорі —
Комунізму цвіти ясні.

Потім мчиться над берегами,
У нью-йоркські важкі порти,
Розмовляти із ворогами
Словом гніву і правоти.

Бліднуть з ляку банкіри хмурі,
Як зачують весни політ,
То громи її, наче бурі,
Потрясають їх чорний світ!

МАЛЕНЬКИМ

КОРАБЛИК

аш струмок біжить з долини,
Річку Стугну знаєш ти?
У Дніпро із нею плине,
Де лежить село Плюти,

За широкими стежками,
У світанки й вечори,
Між лужками-бережками,
Де зелені явори,

Де на березі — артілі,
В цвіті яблуні — сади,
Де рибалки загорілі
Тягнуть сіті із води.

А струмку у Чорне море
Шлях-дорога немала,
Під високі сніжні гори,
До грузинського села.

Де пінясті водоспади
Сиплють бризками до хмар,
Буйним соком виногради
Наливаються, мов жар.

Гей, кораблику школярський,
Швидше, дужче пропливай
У кубанський, чи аджарський,
Чи грузинський теплий край!

То-то буде там розмови,
Як побачать ув імлі
Наш кораблик паперовий
З української землі!

* * *

Мамо, мамо, пошійте ковдру
Із осіннього листя в лісі,
Щоб зелені, багряні, жовті
І легенькі, немов метелики,
Біля мене жили листки.

А бабуся розкаже казку,
Про героїв у Сталінграді,
І під ковдру з листків осінніх
Покладе мене тихо спать.

І зашепче дубове листя:
— Спи, дитино, бо я з тобою.
А герої: — Ні, ми з тобою!

І шумітиме світ у ліжку,
Заколисуючи мене.

* * *

Блискавиця блисне в гонах,
Загуркоче грім, як звір.
Сотня поясів червоних
Упаде із неба в двір.

Ну, а ми за тим простежим,
Як заб'ються ручаї,
Поясами підпережем
Білі платтячка свої.

Вірі Павлівні в дарунок
В школу пояс понесу,
Наче блискавки відлунок,
Що скотилася в росу.

Хай зав'яже непомітно,
Хай поносить на часок,
Той огнистий, променистий,
Блискавичний поясок.

ДИТЯЧЕ

а ліском, за проліском
Бігають зайчата.

За борами синіми
Дні мої почато
Вересневі, прóзирні, —
Згадувать не важко.
Взимку — як метелиця,
Влітку — як ромашка.
Та навіщо спомини?
Слово — що полова.
А лісничий з вибалку
Хмурить сиві брови.
Заряджа гвинтівочку,
Димом плює гірко,
З зайчика-бігайчика
Зніме теплу шкірку.
Тільки ж я тут вибіжу,
Чп, гляди, під'їду,
Попрошу лісничого:

— Не стріляйте, діду! —
Може, ще зустрінесться
Та весна дитяча,
Зайчиком-бігайчиком
Під вікно прискаче?

РОЗУМНИЦЯ

А ва роки в сінцях бачу лопату,
Блискуча стоїть, як зоря на сході.
Нею копали яму солдату
Отому, що впав на нашім городі.

А тато викопали калину,
Принесли в город із листям, з травною,
І посадили за добру годину
Якраз у солдата над головою.

А я загатила струмок охоче,
В город повернула його, бродіжку.
Калина цвіте і струмок шепоче,
І спить солдат у глибокім ліжку.

А що без лопати можна скопати?
Без неї в хазяйстві нема діла,
Ну, я побіжу, прощайте. — до хати,
І встала і ніжками задріботіла.

* * *

Аєсь дочка моя Валюшка мила,
Нагулявшись, засинає нишком.
Ніч глибока хату полонила,
Місяць пряжу вивісив над ліжком.

Може, їй наснився терен дикий,
Дим гармат, і вересень, і тиша.
Чи моїх думок огонь великий,
Що словами зроду не опишеш.

Спи, Валюшко! Вітер гне калину,
Закохавсь до гілочки простої.
Я за ним долину і прилину,
Біля тебе хоч вві сні постою.

ЗИМА

Люблю зав'южену навіки,
Як ввійде гостем до двора.
Зерна пшеничного засіки
Жорно столітнє розтира.

З вовками подружила впору,
Бо з ними жить і з ними вить,
І завтра на зелену гору
Не ляже дощика блакить.

Іде школяр і листоношник,
Де мідна хилиться трава,
І сипле борошно мірошник
Із голубого рукава.

КАЗКА ПРО ЯЛИНКУ

Піпка знайдена вухата,
В руки — батьківський топір.
Що тобі, Васильку, хата,
Йди, Васильку, в білий бір.

Вітер кида навздогінки
Снігу котики рясні,
І засніжені ялинки
Зашуміли в напівсні.

— Цю рубати? Цю хилити?
Цій підтяти довгі віти?
Розмахнувся скільки міг, —
Заець виплигнув на сніг.

— Що ти робиш? Тут не густо
Поросли мої ліси.
— Я приніс тобі капусти,
Мо' ялинку віддаси?

Він виймає не останні
Пиріжечки-гречани,
Він дарує капустині
Три великих качани.

Заець ласо облизавсь,
Тихим словом обізвавсь:

— То капуста? Добре діло!
Не ходжу я на межу,
А ялинка гріє тіло,
Під ялинкою лежу.

— Ну, прощай, завдав я жалю,
Стурбував тебе? Прости!

З зеленастого кришталю
На річках лежать мости.

Біле пір'я лине, лине,
Од вечірньої зорі,
Молоді стоять ялини
В смолянистім янтарі.

— Цю рубати? Цю хилити?
Цій відтяти довгі віти?
Розмахнувсь на правий бік,
А з нори лисиця — скік.

— Ні, голубчику, не треба! —
А Василько їй на це:
— Ніс в торбині я для тебе
Курки смажене крильце.

— Курки? Смажене? Принада.
Розділи-но пополам,

Я крильце погризти рада...
А ялинки все ж не дам.

— Не даси? — Не дам рубати.
Йди по лісу навмання,
Крячуть, скачуть воронята, —
Попроси у вороння.

Вітер грає на сопілки,
В танці крутиться зима,
Вороння обсіло гілки,
Просто підступу нема.

Хлопець хмуриться з лица:
— Може, дати вам пшонця?
Я приніс його в мішку,
Я посиплю по сніжку.

— Що нам те пшоно? Дрібниця.
Шмат би ласий живини. —
Закружляла чорна птиця
З бору, з неба, з далини.

— Ми пшона не клюємо!
— Ми ялинки не дамо!

— Ну, прощайте! — Будь здоровий! —
Знов дорога, знов зима,
Знову дуб кошлатобровий
Білі віти підійма.

— Цю зрубаю без підмоги,
Цю на санках повезу. —
Виліз вуйко із барлогу,
Ніби туча у грозу.

— Як рубати? Попереду
Розпитай, чиї ліси.
— Я приніс, ведмедю, меду.
Мо' ялинку віддаси?

— Меду, кажеш? Сип потрошку.
Меду, кажеш? Дивна сласть. —
(А ведмідь за меду ложку
Батька рідного продасть).
— Стережу я ці бори,
Дати сосонку? Бери.

Та мерщій вези, юначе! —
От чому під Новий рік
Вороння крилате кряче,
Заець скаче, скік та скік,

З неба падає зірниця,
Наче слід від помела,
І лисиця хитролиця
Забігає до села.

В нас веселошів доволі,
Є артисти й сурмачі,
І ялинка в нашій школі
Сяє золотом вночі.

СНІГ

перечався з сонцем сніг,
Вкривши в полі сто доріг.

— Щось-то в небі в тебе сухо,
Ані дощ, ані роса,
Як пошлю я завірюху,
Як покрию небеса.
Сам кошлатий, бородатий
Ходить, сіє заметіль,
Ані з хати, ні до хати,
Ані в школу, ні в артіль.

Сонце виплинуло вище,
Іскри крешуть ув очу.
— Ах, ти, снігу-хвастунище,
Я тебе ось проучу!

Як метне огненні ружі,
Як заблиска в три сліди.

...Потекли рясні калюжі
З снігової бороди.
Він у поле — сонце коле,
Він у ліс — гарячий спис,
Він в комірку біля школи
Шусть — зігнувся і поліз.

Ми бігом туди — з урока, —
Бачим — сніг — то ми й мовчок:
Почорнілий, самотній,
Як холодний їжачок.

* * *

Бабуня-трава жовтокоса й тиха
Глянула з-під снігу — а в небі сонце,
Глянула вдруге — жайворон в'ється,
Молоточками дзвонить в синю тарілку.
— Еге ж, виходьте, мої травенята,
Березень!

І висипали малі травенята
Рястом, проліском, білим роменом,
В луг, на подвір'я, попід ворота,
А чотири травки в глиняний горщик.
Вскочили на підвіконня, —
І заглядають в хату.

* * *

Вечори, як сиві котики,
В нас ночують у дворі.
З ними вітру теплі дотики,
Промінь синьої зорі.

Перший бавиться з дитиною:
— Люлі, спи, мале, пора. —
Другий ходить за долиною,
Ясні проліски збира.

Третій вечір в кузні дзенькає,
Лемеші кує, мов жар.
Доки шаблею тоненькою
Місяць виблисне, звіздар.

І тоді вони посходяться.
В хаті сядуть при мені. —
Мати їм дає вечеряти
Борщ і кашу в казані.

ДОЩ

ощик, дощик голубий,
колосків не оббий

зливами-приливами,
хмарами огнивими,

птицями-зірницями
в небі блискавицями.

Ти спадай на межу,
я тобі таке скажу:

— Понад ріки та ліси
хмари-вдари понеси,

крапельками росяними
над ланами вівсяними,

цебром-цебром, цебрицею,
над нашою пшеницею,

лийся тихо вдалині
на гречки та ячмені,

на гречки та ячмені, —
буде весело мені!

ЗЛИВА

Бігли в поля блискавиці
Повз віковічні дуби,
Спали при лузі криниці,
Били крильми голуби.

Зливу зустрінули діти,
Райдуг зелені мости.
Буду із сонцем радіти,
З житом колючим рости.

* * *

валилася гречка-
Чорновершечка:
— Встану з сонцем попереду,
Вип'ю дощик і росу,
Наточу я в кухлі меду,
Людам в хату понесу.

А ячмінь їй у одвіт:
— В мене теж хороший цвіт,
У колгоспі мене знають,
З мене пиво на весь світ!

Бродить сік, ламає днища,
Людам душу звеселя,
Від пінистого пивища
Захмеліють весілля.

А ячменю житній сніп:
— З мене буде добрий хліб,

Я з колгоспниками знаюсь,
Я доспію в десять діб!

З мене, бач, не булка свіжа,
Пироги також не ті...
Але хліб мій — добра їжа
Для бійця в важкій путі!

КОЛИСКОВА

пи, мій сонуля,
Павлинок, пава.
Місяць над полем
В човнику плава.

Станеш рибалкою,
Витягнеш шуку,
Зварим на свято,
На нашу розлуку.
Баюньки, бай.

Зорі, як мітли,
З неба — до хати.
Будеш за сторожа
Двір замітати.

В стайні, в конюшні
Біля гаражу.

Спіть, рученята,
Я вас не вражу.

Баюньки, бай.

Стеле пшениця
Жовту косинку.
Будь агрономом,
Вирости, синку.

Стане пшениця
Вусом шептати:
— Чий це чорнявий?
— Хто в нього мати?

Вирощу сина,
Люлю-забаву,
Серцю на щастя,
Людям на славу.
Баюньки, бай.

Тучі, як танки
В небі над нами.
Знайся з синами,
Прощайся з синами.

Будеш багатим,
Дужим та вірним.
Добрим танкістом,
Воїном вірним.
Баюньки, бай.

Спи, мій синочку,
Я вже догляну.
Пізно приляжу,
Вийду ізрану.

Спи, мій сонуля,
Павлинок, пава.
Місяць над полем
В човенці плава.

Баюньки, бай.

ЖУРАВЕЛЬ

Прилетів журавель
З невідомих земель,
А в нашій окрузі
Поселився в лузі.

Воду п'є, не просить жбанок,
Ходить тихо, наче дід,
Жабу вловить на сніданок,
Другу вловить на обід.

Де у нього двір і хата,
Може, знищила війна?
Де у нього журавлята,
Журавлиха де, — жона?

Може, загубив дорогу,
В журавля своя біда?

Стане в лузі на 'дну ногу,
Довго в воду загляда.

* * *

Зайцю довговухий,
В лісі шось гуде,
Слухай мене, слухай,
Мисливець іде.

Заець той хитрющий,
Скік та скік:
— Я з мисливцем дружбу
Заведу навік.

Буду йому ранками
Роси стрясать,
Буду йому в південь
Дітей колисать.

Йди, мисливцю **лютий**.
Баюньки, бай.
Зайця-побігайця
Не бий, не стріляй!

* * *

Кіт-воркіт біля воріт
Чуха лапкою живіт,
З'ївши мишку-побіганку,
Що робити по сніданку?

Чи погнатись біля хати
Вслід за голубом-гінцем?
А чи вуси-довгоруси
Почесати гребінцем?

Що робити, кіт не знає,
За ворітьми, у кущі.
А над ним веселка грає,
Золоті несе дощі.

ЖУРАВЛІ ПРИЛЕТІЛИ

Журавлі прилетіли заблуки.
Підкотила штанці дівтора,
Паперові пливуть кораблики
До сусідського лиш двора.

Повз тополі старі, похилії,
Через плесо, на синій став...
Ну, пізнав себе в цій ідилії?
Шестилітнім себе пізнав?

ПОЕМИ

ПОЛКОВОДЕЦЬ

учами пилу, вітрами, по́гаром сивим лафета
Диха людина в поході, гаряче стогне планета.

Добре, що ми не зігнулись на Одері, Віслі, Дунаї,
Добре, що в нас на знаменах Сталіна ім'я палає!

Скільки окопів нарили, — зорі те знають: у полі,
Скільки чужинців звалили, з'їли і горя, і солі...

Добре, що маємо силу рідного отчого краю,
Добре, що в нас на знаменах Сталіна ім'я палає.

Світ обійди, а не знайдеш, — де ще такі побратими?
Сам я із ними родився, сталлю хрестився із ними.

Добре, що нас не розлучиш тут, на передньому краю,
Добре, що в нас на знаменах Сталіна ім'я палає.

Сійся, пшенице-ярице! Виплеснись, тучо грозова!
Синім дощем освітися, писанко, наша розмова.

Сотні веселок підкинем в небо моє неокрає.
Добре, що в нас на знаменах Сталіна ім'я палає!
Сталіна ім'я палає!

* * *

и ще не вміли слова прочитати,
Смуглявочолі буйні малюки,
А він, з'єднавши пристрасті і дати,
Вже визначав майбутнього роки.

Ми лиш навчилися дибати до школи,
Узнали, що землі нема кінця.
А він цю землю обійшов навколо,
До бур і штормів кличучи серця.

І виріши без кривди і опіки,
Ми, добрим гартom взяті на війні,
Влили життя і кров свою навіки
В його залізні і нестримні дні.

Отож піди і псшукай на світі:
Такого братства де ще є бійці?
Коли серця — в одному серці злиті.
Мільйони рук — в одній його руці.

*

Метіль мете, змітає літню спеку,
Скриплять під снігом схилені мости.
Колись ходив він в каторгу далеку,
Щоб нам тепла краплину донести.

* * *

І от пройшли літа за виднокругом,
Мов буйні коні зникли за бори,
А він стоїть порадником і другом
Новітньої, незнаної пори.

І от війна порвала днів намітку,
Свинцем і згаром впала на поріг,
А він у хаті зігрів сирітку
Отим теплом, що в каторзі зберіг.

У нього в серці теж і шуми й тони...
Хіба людського серця не визнаю?
Але яким огнем горять мільйони,
Його теплом наснажені в бою!

І за далеким краєм невідомим,
За кров'ю й димом в синій висоті
Його зоря горить над отчим домом,
І ми по ній знаходимо путі.

Де б не йшов у радості і в муці,
Але час виносить, як луна,
Огняних великих революцій
Огняні і вищі імена.

Камінь тліє, точиться незримо,
Молодість вітрами лине в ніч.
Лиш стоїть в віках неборимо,
Непохитно й молодо — Ілліч.

Будуть знати правнуки і внуки.
Хлібороби, теслі, моряки.
Ленінські тверді, гарячі руки,
Що піднесли землю над віки.

Як громи війни в диму курились,
Як хилилось золото колось,
Як вони із Сталіним трудились, —
Тільки б нам по-іншому жилось.

Тільки б наша воля не вмирала,
Зеленіла в шумі яворів,
Гори горя, як сніги Урала,
Не вбіляли б коси матерів.

От чому через війни розкати,
Через ночі світлі, як свіча,
Ми несемо іскру для багаття,
Що взяли у серці в Ілліча.

* * *

Четвертий день у нашім медсанбаті,
Де в тиші ніч хова розмови скупуваті,
Де пахне йодоформ і чути стук сердець,
Лежав мій друг-танкіст, поранений боєць.

Його тягнув з вогню товариш з екіпажа,
Де лігроїн горів і диму темна саж

Покрила вид йому і вкрила зір йому,
Ну що ж, таке бува бійцю не одному!

Але на полі на світанку
З-під сизобілої імли
Важкі чотири вражі танки
Холодним трупом полягли.
То він убив їх душі кляті,
Порвав рулі і проводи.
І от лежить у медсанбаті,
Сестрицю просить: — Дай води!

І мисль його болем сухим віддалена,
І голос хрипить (не бунтуй задарма!),
І хочеться йому покликати Сталіна,
А товариша Сталіна тут нема.

Хочеться сказати йому: — Я із танку
Номер дев'ятий, що з-під Карпат,
Що всі ми в бою були до останку,
Чуєте мене? Я ваш солдат.

Чуєте мене? — І одкликнулось: — Чую,
Бачу тебе. — І розвіялась мла.
То сестриця Варя, що в палаті ночує,
Голос тихенький йому подала.

Мала, усміхнена, в білім халаті,
А, дивись, придумала, що сказати!
Отаке случилось у медсанбаті,
В нашім медсанбаті номер п'ять.

І танкіст заснув, не сховав усмішки,
І снилось, як гаряче дихають дні,
Як товариш Сталін стоїть біля ліжка
І тисне йому руки, обгорілі в огні.

Кажуть, що в нього голова сива,
А ми, витираючи кров і піт,
Вчора форсували Одер щасливо
І в листі від армії слали привіт.

І в тому листі не писали про мертвих,
А лиш перемога й таке-то число,
А люди говорять, що з наших жертв
Йому сивиною чоло занесло.

Мабуть, він бачив солдата в полі,
Підняту руку, як меч, гнучку...
І довго курив, і ходив поволі,
І на сон не пішов привітати дочку.

Річка форсована, вибита нива,
Плач матерів і руїн села...
Кажуть, що в нього голова сива,
Ясно чому: наче огняна злива,
Наче над явором буря пройшла.

Прощатись будем в бліндажі,
Останню махорку розділим натроє,
Останній хліб покрають ножі,
Останні слова заберем з собою.

А плащнамети здамо старшині,
Комбінезони й шапки вухаті —
Оті, що були в диму і вогні,
В місцях, де припало нам воювати.

— Бувай, солдат! Прощавай, солдат!
Який-бо день: понеділок? вівторок?
З Варшави, з Берліна і до Карпат
Прощання стоятиме днів на сорок.

— Бувай, солдат! Прощавай, солдат!
Яку на прощання заграєш, горністе?
Золотими струмками до міст і хат
Потечуть, полетять довгождані вісті.

І не буде місця тривогам і снам,
Пожарам і вбивствам в жорстоку негоду.
І товариш Сталін подякує нам,
Синам бойового важкого походу.

* * *

Молоденькі сади ми насадим на кручі,
Яворами окружимо дорогу походу.
Де окопи, траншеї і піски пекучі, —
Яблунева веселка поклониться в воду.

Бліндажі придніпрові плугами заорем,
Приберемо осколки і скажемо: — Досить!
Хто боровся, горів і натерпівся горя,
Той невидане щастя у гості попросить.

Без нужди та печалі народяться діти,
І дівчата натчуть білосніжні полотна,
І в залізні, ясні, дорогі заповіти
Не вплететься війна, пожарами скорботна.

Солов'ями затьохкає ніч горобина
І рясними дощами обірветься спека.

Здрастуй, саду зелений, моя Україно,
Як загірна веселка, як юність далека!

* * *

Ходить і дума в тиші напругій,
Кроки — як серце гаряче моє.
Жуков подзвонить пізно, о другій,
Конєв з Першого звістку дає.

Думає довго про дні і дати,
Про перемоги ясну благодать,
Як би солдату пайок додати,
Якої шкіри на чоботи дать.

А потім з Хрущовим не біля столу, —
По телефону, — десь до зорі:
— Як воно діти ходять до школи?
Чи не привезено ще букварі?

Як підготовлена сівозміна?
Скільки нових на Дніпрі огнів? —
Слухає мову їхню Вкраїна,
Шепчучи вусами ячменів.

Лютьку закурить, димок засивіє,
До карти підійде, — і цілий світ
Стоїть біля нього і жде в надії,
Як хлопчик у батька біля воріт.

* * *

Минуть роки, віки і війни,
І роки змінять течію,

І рідні спогоди подвійно
В судьбу попросяться мою.

І днів зав'южена соната
Загомонить з кривавих піль...
Кого ми будемо вітати,
Попросим в гості на хліб-сіль?

Кого згадаєм — не забудем,
Кого сховаєм в пил і тлінь?
Кого знесем над ясним гудом
Грядущих вільних поколінь?

Але по братським чеснім праву
Нам у віки нести дано,
Немов жагу, і долю, й славу,
Його сталеве імено.

* * *

З копитного сліда зросте скупий ромен,
Жорсткий чебрець, пахучо-сиза куща.
І стане день співать, як птиця невидюща,
За даллю у степу, без слів і без імен.

І тучний дощ впаде на збитий оборіг,
На ржу сталевих плит, і на замки одбиті,
І кожен з нас згада, як чесно жив на світі,
Трудивсь, перемагав і радувався, як міг.

Як за Петрівцями палав огненний рив
І ми сушились в нім, розвідники обмоклі.
Ватутін бачив Київ у біноклі,
І наш Хрущов над картою сидів.

На карті значились розбита вщент соша,
Печерська височінь, як неприступні двері...
Ридала й трепетала на папері
Хрещатика розтерзана душа.

О, дим сухих руїн! Я не забув про них...
О, піднята до хмар Богдана тінь крилата!
І чорна зсохла кров на скроні у солдата,
Що перший увійшов по сходах кам'яних!

Я знаю перших тих — без слів і без імен.
Над їхнім прахом зацвіта ромен,

Безсмертник бронзовий розплющив кругле око,
Світанок осява минулу ніч глуху,
Де йшли вони в бою, вмирали на шляху,
Піднявши автомат суворо і високо.

* *

Звийтеся в небо весняне кулями стяги пробиті.
Армії йдуть із походу! Дайте води, криниці!
Зникніть за обрієм, тучі, бурями несамовиті!
Тихше, мотори, в дорозі! Тихше крокуйте, бійці!

Гляньте, як жито квітує! Вчора тут боєм диміло,
Плугом обкраєне поле... Наші передові...
Яблуні дихають цвітом росяно, червоно, біло,
Зорі горять над полками, як самоцвіти живі.

Хлюпнемо силою, море! Сила рясна та завзята.
Вдаримо іскрою в крицю, — світ захитає вогнем.
Синій Дніпро розхлюпочем в каски по краплі на
брата,
Землю піднімем на руки і, як дитя, понесем.

Колосом поле затиним, плодом обтяжимо віти,
В тишу труда обернемо битов роз'ярений грім.
Чуєш, товаришу Сталін? — Чую, — говорить, — діти!
І проводжає нас в далеч світлим безсмертям своїм.

* * *

Будуть зорі так само горіти на обрії,
Буде місяць-звіздар сине небо полоти,
І вдова за ворітьми з усмішкою доброю
Виглядатиме сина вечерять з роботи.

І так само мости будуть кликати ночами
На далекі шляхи, на ясні полустанки.
І так само хоробрим думками пророчими
Затривожать серця невідомі світанки.

І так само сади солов'їні і росяні
Наливатимуть плід і горітимуть цвітом,
І так само з весни до чорнявої осені
Буде пісня дівоча бриніти над світом.

Тільки хліб стане іншим: не яшник, не житниця,
Не поділені нарізно скиби пайкові,
Бо пшениця зросте, як могутня обітниця
З наших сил і трудів і гарячої крові.

І вино стане іншим — неміряне чашею,
Як потоки, як сонцем запалені бризки,
Бо зросте виноград на бойовищі нашому,
Де братерських могил височать обеліски.

КАРМАЛЮК

I

Уляна вчора правду говорила:
— Ходить не час, оберігайся ти. —
А як її назвати: люба? мила?
Чи ще б слова таємніші знайти?

Хіба тим косам відшукаєш слово?
Ясним очам, цілованим колісь?
Шуми, любові молода діброва,
Уляно, чуєш? Де ти? Озовись!

Він варить кашу сам усій артілі,
Всипає солі, пробує на смак.
Турбота зайва? Іч, як би не так.
Не опечи язик на цьому ділі.

Іще крутіш заварить кашу пану.
Го-го, синки, гарячий стане день...
А ті, що із Вівсяників. з Майдану.
Учора хату кинувши лишень.

Злюбили ліс і силу самопалу,
Пороховий димок із гушавин,
Підходячи до ватрища помалу,
Сідають в коло, рівні, як один.

Палають огнищ язики багряні,
Обкурені скипають казани.
Устим людей покликуює: — Сини,
Виходить так, ми люди не останні!

Ми тут зійшлися, месники бідноти,
Окривджені панамі кріпаки,
Із Білорусі, від Двіни-ріки,
Із-під Москви й Дніпра, — одні турботи

Звели нас тут, на помсту і відплату,
Тож поклянімось, ми в борні — брати,
До світлих днів будем разом іти,
І горе кровопивцю! Горе кату!

А люди в дружбі, — то моя родина,
В сім'ї народи встануть по мені. —
І кріпаки відчули: добра днина
Іх кличе вдаль у віщому огні.

Спливає місяць, сяє злотом щирим.
Шепоче пісня про нові літа,
Що красне сонце світить за Сибіром,
А на Україну сокіл заліта.

Грудьми шугне і до вікна постука,
Спочине трохи, знову за своє...
А люди кажуть: «Певно, Қармалюка
Голоті рідній звістку подає».

Устим сміється: — Та який я сокіл?
Теж вигадують! Просто горобець!
— Ой, не кажи, Устиме, — і співець
Іще дзвінкіш затягне наоکیل.

— Тихіше, хлопці, досить того співу.
Ви чуєте? Не чуєте? Гуде!

— ...Ісправник їде?

— ...Звідки йому?

— ...Де?

Духмяну тишу збивши полохливу,

Мерщій в залогу. Щасна є прикмета —
Якась пташина свиснула до них.

Поскрипує на вибоях карета,

Сопа під гору пара вороних!

— Куди то, стій! Не поспішай навтечки.

Направо, хлопці, діло є — роби! —

Устим хватає коней за уздечки,

А ті хропуть, зметнувшись на диби.

Корінник рже і копитами грюка,

Три гайдуки з дозірними — вповал.

— Щастить же!

— Що?

— Впіймалась риба-щука,

Та не ісправник, братці, — генерал!

Він зблід, як мрець, спітніли сиві скроні,

Дорідні губи тіпаються, дрож...

— Із гамана зсипай сюди червоні.

Та не тремти, не займемо. чого ж! —

О, він віддасть, щоб тільки жить, чого там.

Мідяну скриньку тягнуть гайдуки.

Тече, дзвенить струмок гарячий злота,
Як серед ночі грають світляки.

Давно карета зникла у долині,
З ромашок збивши полум'я роси.
— Це не забудь, — Івану Кожурині, —
Дітей у нього п'ятеро, — даси.

Це Валовню, а це Перепелиці,
Хоч хліба з пуд зажие дідуган. —
І круглячки дзвінкі, золотолиці
Повзуть в кріпацький витертий гаман.

— Оце вдові, їй, мабуть, не до того,
Що Кармалюк бере на душу гріх.
Собі лишаймо, хлопці, золотого,
На завтра хліба купимо на всіх

Чекайте, люди, виб'ємося трошки... —
Устим за пень сідає, мов за стіл,
До кулішу, дає дозорним ложки,
Черству хлібину крає наопіл.

II

Горно роздули, вугіль підсушили,
Вже не звикає Микиті до робіт.
У праці з майстром висушили жили,
Тепер покурять, витруть чорний піт.

Про се, про те спокійно йде балачка,
На всі події є свої слова.
А ніч липнева зводиться від сплячки,
Сумна травичка тихо ожива.

І попливли білястих туч навали
Над росяним тужавим колоском.
Огненні птиці неба край клювали,
Віщуючи світання за ліском.

В тарелі срібні жайворон ударив,
Розсипався в зелені береги.
Війнуло сном, казанням давніх марев.
— Докінчуймо, Микито, ланцюги,

Світа, либонь лише чотири кільця
Лишилось, дуй та вугілля підсип! —
Свистить грудей старечих дужий хлип,
Нагадує про старість, брів окрильця
Звисають втомно, вже той день коли б.

Ланцюг аж приска звивами густими,
Горно палає, в кузні пада гук.
Це все тобі зготовано, Устиме,
Для ніг твоїх зготовано, для рук.

III

Ввели його, страшного і тепер
Огнем очей, посмішкою лункою,
Шість вартових, горбатий офіцер
Поодаль став, наказ подав рукою.

Горбатову не спалося вночі,
Дорога снилась в далечі похмура,
Стара казарма, темна, мов конура,
А потім враз забрязкали ключі

Від карцера чи одиночок, хтозна,
Схопивсь, як стій, в душі пекла жага.

Здалося, ніч заходить передгрозна,
До горла місяць руки простяга.

А солов'ї ридають серед саду,
А світ горить. Такі ще є дива!
Він затаїв і пострах, і досаду,
Мовчазний буде ніч і день, і два,

Але покаже клятим бузувірам,
Отим, що день стрічають з-поза ґрат,
Що він на слово їхне не повірив
І що йому сам чорт тепер не брат!

IV

Засапавсь міх в червоному багатті,
Одгупав молот, дзенькаючи, стих.
Ввійшов Устим в чумарці рудуватій,
В потертій шапці, в чоботах простих.

У лісі жив і ночував на кручі,
Рушниця з ним панам носила ляк,
А продирався крізь терни колючі,
То покалічив руки, як-не-як.

Щоку роздер десь об сучок дубовий.
Але к чому тепер ота краса?
Ставний, широкоплечий, чорнобровий,
Та в синіх очах полум'я згаса.

— Здорові будьте, ковалі хороші! —
Хотів гукнуть, як тому кілька днів,
Коли під чорним дубом гомонів,
На всю голоту поділивши гроші.

Та не гукнув, багнетів сталь відлита
Сягнула вбік, — прямуй і не зверни!
А слабодухий чоловік Микита
Уже ладнав на ноги кайдани.

V

Устим стояв, ввижалася дорога
По першому грудневому сніжку,
Далеко геть, подальше від острога,
В морозну путь, нітрохи не важку.

Хай свище заметь, без тепла і хліба,
Як бажаний і довгожданий гість,
Він до людей було вночі придиба,
Зогріється і каші попоїсть.

Пограється любенько з дітлахами,
Бо в нього теж в домівці два малих.
Але якими добрими шляхами
Пробратися тепер йому до них?

Крізь сон ночей, і мжичку, і порошу
Шукав людей, од мандрів одпочить.
Задихав міх.

— Ну, що, Устиме, прошу,
Давай-но руку! — І в єдину мить

Кільцем затис. Уста скривив од жалю.
Чи від злоби, солдатам все одно.
— Давненько ми не бачились, ковалю. —
Сказав Устим. — не бачились давно.

Чи може, той рік, в клуні, серед току
Ти пив горілку, плакався мені,

А вже сьогодні стрів, їй-бо, нівроку,
Розпеченим залізом у вогні.

Це хліб за хліб, виходить, молодчина,
Шукай такого з свічкою в юрбі.
Візьми оцю у мене й сірячину,
За труд гіркий подякую тобі.

Знімає з пліч і кидає додолу
Свитину чорну, пояс вишивний
І простягає руку теплу й голу,
І надягає кільця й каже: — Бий,

Тобі-то що? За мідяки притерті
Ти, може, й душу закуєш в обруч? —
Але коваль підводить очі вперті
І просить об однім: — Не муч, не муч!

І б'є з такою люттю залізяку,
Що сиплють іскри й гаснуть віддаля,
Що офіцер аж уші затуля
І тупає ногами з переляку.

VI

Але Устим сміється з тої злості:
— Коли пішов служити, то служи,
Як кажуть люди, боже поможи,
А ми в цій кузні мимоволі гості.

Мені однаково в людському горі
Боротися, шукаючи зорю.
Якщо мене сваволя не поборе,
То я її, будь проклят, поборю!

Що загадав, те буду вік леліти,
Вночі не сплю, думкам нема кінця,
А серцю важко: діти мої, діти,
Старим вернусь, пізнаєте отця?

Він так подумав і зрадів, що сила
Цвіте в очах, в руці карбує слід.
Біляста туча небо полонила
І в ній котився сонця стиглий плід.

В тарілі срібні жайворон ударив,
І розігнувся стомлений Устим,
Поважним рухом, легким і простим,
Загріб з багаття золотого жару.

— Закуримо, солдатики? — По слові
На мить заворушились вартові,
І дивно стало, що вони, живі,
До полудня стояли, як дубові.

У них також ростуть в неволі діти.
А цей Устим — їм щастя здобува,
Щоб мали волю і свої права,
То як солдату все не розуміти!

Старий солдат вже й пучку наготовив,
Шепнув губами, щось хотів казати,
Але горбань рвонувся: — Ать, два, ать! —
Підняв кулак, тонкі насупив брови.

Тоді й Устим розгнівався: — Шо ж вони?
Німотне бидло? Паріі докучні? —
І так рвонув, що брязнули наручні
І тріснули закуті кайдани.

І розкотились сизуваті кільця:
— Доволі мук. Доволі з мене мук! —
Який він в біса тихий підневільця,
Він є Устим, славетний Кармалюк!

VII

Отак і жив у кам'янім полоні.
Світанок. Південь. Вартових сюрчок.
В тюремному подвір'ї на ослоні
Поклали різок солених пучок.

За кайдани розбиті й непокору,
За глум, що стерпів офіцерський чин,
Устима провели посеред двору
І вже відомо, із яких причин

Ворітницю замкнули на засови,
На три замки, і десять вартових
Завмерли у дверях не випадково.
А вже Устим, проходячи повз них,

Гукнув: — Здорово, братця, як живете? —
В зловісну тишу вдарилась луна,
На люту кару клалися прикмети,
Устиму, справді, це не первина.

Він зняв бушлат, повільно зняв сорочку,
Білизну чисту бережно скотив,
А десь у серці, в приспанім куточку,
Тремтів од пісні давньої мотив.

Коли ж різок не стало на ослоні,
Криваві смуги зрізали плече,

Він голову поклав собі в долоні
І заспівав призивно, гаряче:

Що за Сибіром буйний вітер віє,
І пада сонце пташкою до рук,
Але ви, хлопці, не губіть надії,
За вас подума добре Кармалюк.

Зовуть його пани розбійним татем,
А між людей то слава не лиха, —
Залле за шкуру сала пребагатим,
І бог відпустить душу від гріха.

Ісправники, асесори в турботі,
Не знають, де початому межа,
Бо він дарує гроші всі голоті,
А як панам — то кулю та ножа!

VIII

Другого дня в рожевім надвечірку
Краплистий дощ отави окропив,
Прим'яв злегенька вистиглу матірку
І райдугою став серед степів.

Землі паркій, мов сизуватій птиці,
На крила впала райдужна краплинь.
Хлоп'ячий гамір, вітру тепла линь,
Багрянний цвіт вечірньої зірниці.

І голубів голівки одинокі
Під житньою застріхою двора —
Це все влилося казкою у спокій:
— Яка пора, — Устим сказав, — пора...

В таку годину в полі серед лану
Покосів жовтих пломеніє слід. —
І раз схопивсь: — Ото чи не Уляну
Спиняє вартовий біля воріт?

Відчув як сон: жара пече долоні,
Бентежних дум підносяться рої,
Але вже близько кісники червоні
І білозуба посмішка її.

Це тижнів п'ять не бачилися в літі,
Та він її одразу пізнає:
Ті ж карі очі, ласкою налиті,
Руді сап'янці... — Серце ти моє.

Далеко йшла? — Бере її хустину:
— Давай зітру з обличчя пилюгу. —
І пригорта. — Пусти мене, Устиме. —
Сама шукає ж руку дорогу

І заглядає глибоко у вічі:
— Устимоньку! (не бачить наглядач?)
Я вже либонь приходила аж двічі,
Та не пустили, а тепер, як бач.

І хусточку розв'язує барвисту
(Хустина, вечір, тихі явори...)
— Оце тобі принесла попоїсти,
Це калачі, це яблука, — бери.

А схуд за літо! Певне, серед ночі
Не спиш, чи, може, їсти не дають?
Казали батько: «І чого він хоче?
Нащо ховає в серці дику лють?»

Є жінка й діти і шматина поля,
Своя хатина, невеличкий двір.
А то ж одне: тюрма, нагай, неволя,
Гляди, і знову запечуть в Сибір!»

Ой, горе, горе! Що робити буду?
Тобі я, десь, ні мати, ні жона.
Поміж людей наслухалась огуди,
Забуть хотіла б, — образ вирина

І кличе й манить, як на щедрі свята... —
Вона в розраді пада до плеча.
— Уляно, сядь, — підстелює бушлата, —
Уляно, — каже, й слів неvistача.

Не впали побратими поодинці,
Огонь від ватрищ ще не догорів.
Вона прийшла у голубій хустинці,
Сторожко й мило глянула з-під брів.

В тяжку годину знав він, що діє,
Зорі палкої племінь не зачах.
Вона прийшла, як знайдена надія
В красі дівочій, з огником в очах.

І в темну ніч, в осінню непогоду,
Під сірий дощ, чи бурі лютий вий,
Він пив із уст юнку, гарячу вроду,
Як спраглий п'є струмочок лісовий.

Відчув тепер, що літо повертає,
Високий сонях на дощі замок,
І райдуги роздолля неокрає
Крильми черкає сивий голубок.

Гаряча кров ударила у скроні,
Рум'янцями спажнула на лиці,
І він стиска малі її долоні,
Мов двоє крилець, у своїй руці.

Уляна знову горнеться до нього,
Підводить очі милі та сумні:
— Чи не забув, Устим, панка рудого,
Що завжди верхи їздив на коні?

Змовкає, жде, зашарівшись обличчям;
— Він сватає мене... Така напасть!
Вже місяць їздять вдвох із лісовничим,
А батько згоден, мабуть, що віддасть.

Бо вже й по чарці добре випивали,
Були при хаті двічі старости...
Устиме, любий, ти мені прости,
А як про це сказати, — я не знала.

Коли б у тебе не дружина й діти,
Пішли б удвох на каторгу в Сибір,
А так, скажи, ну що мені робити?
Кругом неласка, сміх та поговор'я...

Устим завмер... — Тебе? За нього? Заміж?
Чогось тобі на жарти повелось! —
Але відчув — не виказати словами
Того, що в серці в неї запеклось.

Він затремтів: — А як же я, Уляно? —
І в перший раз відчув, немов жало
Ввійшло йому у груди полум'яно,
Убивши все, що квітло і жило.

Ах, осінь, осінь! Всім дано сивіти,
 Як мовлять мудрі: взнать добро і зло.
 Одні на схилі літ живуть, як діти,
 Другим же розум скрашує чоло.

Несім серця, немов скарби гарячі,
 Хай грім походів душу виповня.
 Хто ліньки жив, — оглянеться й заплаче,
 Що згасне день, а він не бачив дня.

Минуло літо: осінь гне ліщину,
 Густих зірок вивішує разки,
 А завітавши в сад на даровщину, —
 Зливає мед в полив'яні миски.

Зерна рясного висипле із кружки,
 Годує зрання зграю голубів,
 На весілля загляне, наче дружка,
 В зеленій плахті, в золоті дубів.

Ах, осінь, осінь, юнь багряносьльоза,
 Виходь сестрою в голубі поля,
 Де в кайданах, прикутого до воза,
 Ведуть в Сибір Устима Кармаля!

Йому ніяк не випадає вмерти,
 З весни на осінь, з року в інший рік.
 З Сибіру біг він тричі, і вчетверте
 Дали конвойних двадцять чоловік.

Ідуть вони попереду й позаду,
 Блищать кокард сріблясті кружала.
 А до патронів видано пораду,
 Яка в душі із острахом жила:

Що їсти їм по двічі десь на днину
Кандьор пісний і житні сухарі,
Але страшну у кайданах людину
В надзорі мати обі всій порі.

Якщо ж у в'язня буде ніч тривожна,
Гляди, задума зникнути тайком,
То не жалій, солдатики, — все можна:
Стріляти, в груди вдарити штиком.

Хоробрим буде складено подяку,
За вірну кулю, послану вночі.
Пливуть хмарин веселі, сині маки.
Ідуть конвойних сірі два ключі.

Але солдати з ним, немов із братом,
Бо він за них стояв, як вірний друг,
Проти поміщиків і злих наруг,
Товстих, жорстоких хуторян проклятих!

Х

І виходжали люди з хат і поля,
І в надвечір'ї плинув дальній гук:
— Дивіться добре, вмерла наша доля!
Дивіться, — кажуть, — онде Кармалюк. —

Він засмаглів од вітру й непогоди,
Обличчям схуд з тортур і лихомань,
Ген за селом спинялися підводи,
Іржали коні в світанкову рань.

Кандьор сьорбали зморені солдати,
А матері, що сходились зусіль,

Мерщій, мерщій верталися до хати,
На рушнику виносили хліб-сіль.

І на конвойних не зирнувши оком,
А проказавши слово на привіт,
Ішли до крайньої зі всіх підвід,
Де він сидів у роздумі глибокім.

Які чуття із мрій напівзабутих
Плачем вставали в синій далі гін,
Коли земний віддаючи поклін,
Вони торкались рук його закутих!

І зустрічі не виплакане горе,
І прощавань хвилина, як німа,
В очах лишалась огником суворим,
Якому й слів і назвиська нема.

XI

Він кида слово навіть материнці,
Нехай по нім шепочеться трава.
Обоз повільно йде під Головчинці,
І завмирає серце й ожива.

Немало тут походжено до лісу,
Де висне стиглий, точений горіх,
Де ріс Устим у куряві доріг,
Дощів осінніх люблячи завісу.

Струмків весняних буйне коливання,
Чи білі хутра сивої зими,
Коли, здавалось, лебеді крильми
Віщують схід морозного світання.

Він пас овець улітку на толоці,
Опівдні гнав на стійло до води,
Торбинка з хлібом висіла при боці,
Сопілка вигравала в три лади...

Стрічав вечір'я зоряну заграву,
З дітьми гуляв на полі в «деркача»,
Аж доки на конюшні за потраву
Не скров'янили хлопцеві плеча.

Тоді узнав, що колоситься нива,
А прийме хліб не батьківський засік,
Що материнська доля нещаслива
Йому судилась на недовгий вік.

Гірке дитинство! Може, як синиця,
Ти оддзвеніло в білому саду?
Я б знов припав до рік твоїх напитися,
Але стежок-доріжок не знайду.

Скриплять вози, немов чумацькі мажі,
Та не до Криму шлях лежить — в Сибір.
Устим пильнує: видно перший двір,
Димар на хаті, з диму, певне, й сажі

Увесь зчорнілий. Тут живе вдовиця,
Глуха бабуся літ за шістдесят,
Сіренькі верби вибігли підряд
На каторжанський похід подивиться.

Він бачить іншу згорблену хатину,
Де пада голуб камнем до двора.
Де гомонить шумлива дітвора,
Столітній дід схилився біля тину.

Чиє воно, веселе, чорнобриве?
А той пустун, що скаче з даліни?
Устим рвонувся вартовим на диво:
— Остапе мій, Івасю мій, сини!

Він руки звів, мов крила до польоту,
Застиг на мить: — Сини мої, сини... —
А сонце впало враз на кайдани,
Іх чорний блиск прибравши в позолоту.

Пізнали діти посмішку знайому,
Відчули ласку батьківських долонь:
— Куди ходив так довго, божборонь,
Чого стоїш, мершій ходім додому!

Тягли його за руки, як старого,
Повідавши про спірки та жалі.
— Нічого, дітки, я прийду, нічого.
Ти бач, як вирости, мої малі.

Оце приніс гостинця від лисиці,
Ходив, як видно, по землі не зря. —
Він ніяково кашля, з рукавиці
Подаючи шкуринку сухаря.

Остапчик змерз, аж хлипає — не дише.
— Біжи, дитино, грійсь біля вогню,
У хаті ж тепло? Я зайду пізніше,
Лишень із дядьбою погомону.

Це в вас обох ні сірјачини, бачу,
Ні чобіток, ні шапки, як на сміх. —
Він знов кладе легку долонь гарячу
На кучері малих синів своїх.

— А мати де?
— Пішла ізрання вчора,
Казали дід, не прийде до зими,
Дівчат, жінок позбирано до двору
На панську свайбу ткати килими.

Бере панич лісничиху Уляну.
А люди кажуть: не вживе за ним. —
Івась на руки батьківські поглянув
І скрикнув дико з плачем голосним,

Бо коні рушили, і скуті руки
Напружились, до воза потяглись.
— О горенько, о люта моя муко!
— Вернись, татуню, любий наш, вернись!

В останню мить Устим здадя забачив,
Крізь грім копит, дзвіночків ручаї, —
Столітній дід за возом біг неначе,
А потім впав грудьми до колії.

— То ж батько мій! — Та коні мчали мимо,
Зболілому недолею й часом,
Куди йому угнать за вороними,
Вгодованими сіном та вівсом?

XII

Коваль Микита пив чотири тижні,
Це для солдат була не новина.
Коли б у нього рідні, а чи ближні,
Можливо б, відвернули від вина.

Десь на селі жила собі небога,
Старий її не вийде зустрічатъ.
Колись дарунок принесла к острогу —
Лягну сорочку, вишиту на гладь.

Погостювала два дні в комірчині,
Пішла додому, залишила біль.
Заносить осінь оклики качині,
Заграви теплі потемнілих піль

І ще якусь не викриту по слову
Тривогу мандрів і глухих доріг.
Він постарів, хоч серце раде б знову
Почать весни веселий кругобіг.

Але запив не з того, інше горе
Ввійшло, як гість, не прошений ніким.
Либонь сьогодні, вчора, позавчора
З ним розмовляв закований Устим?

— Чарки мені оці осточортіли,
Хто бавиться наперстям, — то питець?
Жагу на краплі міряти не діло,
Подай коряк, а ліпше — поставець.

Лойова свічка вогником іскриться,
Пече у грудях дивна гіркота.
Цимбали б'ють, жаліблива скрипиця
Дзвенить плачем, як бідна сирота.

— Цимбали б'ють? Ні — молот вибиває,
А то он — жар виблискує з горна.
Не смійсь, Устиме, сил моїх немає,
Я закував тебе, — моя вина!

— Чого кричить горбата лиховида,
Він офіцер? Ха-ха! Він офіцер?
Устиме, стій! —
Коваль поблід із виду,
Сльозу солону кулаком розтер.

— Вернись назад, ну що тобі, я прошу,
Хіба що много пройдено доріг?
Ти глузував: «Життя ковальське — гроші».
Не говорив? Я знаю, думать міг.

Я розкую кайдан гарячим лезом,
До ніг побитих каменем впаду! —
І він кричить сумний і нетверезий,
Підвівши голову свою сіду.

— Чого ж мовчиш, Устиме? Мо' солдати
Тобі за друзів стали на шляху?
Ха-ха! Смієшся? Бач, не хочеш знати
Мою печаль зловісну та глуху.

Він грюка в стіл, і хлюпає сивуха,
І тріска стіл від сили кулака.
Не знає п'яний: сива завірюха
Бреде в Сибір слідом Кармалюка.

Вона із ним не широко подружила,
Щоб завести до чорної біди,
Цілунком мертвим схолодила жили,
Снігами важко впала на сліди.

XIII

Ціліську ніч дзвіниця калатала:
Відлиті дзвони жалібно гули.

Огню лункого ярісна потала
Котила в далеч золоті вали.

Горів острог, тріщала катівниця,
Дуби зів'яли, наче сивий мох,
Води нестало в десяти криницях,
Було б ще двадцять — мало двадцятьох.

А як сипнуло іскрами ув очі,
Запламеніла хмура цитадель,
Здалось на мить: пливе у безвість ночі
Під парус хмар високий корабель.

Спливала диму згарного завіса.
На роздоріжжі завивали пси.
— Нехай горить і дотліва до біса,
Не прогнівись еси на небеси.

Діди хрестились, зиркаючи мимо,
Їх поріллила доля не лячка:
— Роздмухати б огнище з вуглячка!
Гай-гай, минулося, нема Устима.

Упала кузня полум'ям підбита.
Котили в далеч золоті вали.
В огні стлівала шапка, постолн,
Старий сіряк, що не зносив Микита.

Зведуть катівню люди неохочі,
Всі збитки лиха вичислить казна,
Куди ж подівсь коваль посеред ночі, —
Того ніхто не скаже, бо не зна.

XIV

Спочинь же, серце, втомлене немало,
Сильніш забийся, зроджене стократ:
З дітьми Кармалюковими ридало,
З Устимом билось на єдиний лад,

З красунею Уляною щоранку
Тремтіло в смутку. Де тепер вона?
Другого літа пан знайшов коханку.
Сказати б, новина? — Не новина.

Рудий паничик грав на добру карту,
Було б вино, коханки та хорти, —
Ласуй, любися, пий глибоку квартиру,
А там усе лети під три чорти!

Уляні дні пливуть, немов безкрає,
Далеке марево, — одна, сама...
Жовтіє літо, друге одлітає,
А від Устима звістки все нема.

Вона змарніла, мовчазною стала,
Якось навідавсь батько до двора,
Ввійшов поважно, видобув кресало,
Про се, про те спитав: — А зі вчора

На ярмарці почуто поміж людом —
Устима вбито, із Сибіру біг.
Прости нас, боже, праху не осудим. —
Перехрестивсь, поклав поклін до ніг.

Уляна впала посеред покою,
Три довгих ночі билася в огні,
Три довгих ночі і чотири дні
Шептала щось, ослаблою рукою

Когось манила. Догоряли свічі,
Співали півні в розсвітання час.
Із ліжка встала, вибігла нараз,
Гукали раз її, гукали двічі,

Не відізвалась в цю страшну хвилину.
Другого дня, в полудень на ставу
Рибалки щук ловили в ятерину,
А витягли Уляну неживу.

XV

І третє літо червенем синіло,
Цвіло дощами на земній путі,
Пшеницю в копи склали, а по ділу,
Відлинуло за межі золоті.

Лягла зима глибоким снігопадом,
Затьохкало синицями вві сні,
Шовки блакитні, полотна ясні,
З дубовим листям повстеляла рядом.

Спокійний той, хто має час дозвілля!
Скриплять санчата, линуть до двора.
Бучних бенкетів близиться пора,
Рудий панок гуляє знов весілля.

Сідають гості, шана всім однака.
Крізь іскри вин іде п'янка гульба.
Кларнет пискливо тягне краков'яка.
Мазурки плине повідь голуба.

В огні свічок кружляють мрійні пари.
Каблук — чок-чок і вправо і назад,

Жених такі ввертає финдикляри,
Що генерал — і той сміється, рад.

Ще й офіцери прибули з острога,
Верстов за сорок мчалися вночі.
Ім руки тисли жваві шляхтичі.
Горбань, нащо святоша й недотрога,

А все ж ковтав пекучу оковиту,
Вклонявся гречно дамам здалека.
Загомоніли. Хтось Кармалюка
Згадав ім'я, мов армію розбиту.

— Панове, бач, як швидко плинуть дні!
Це ж три роки минає, як з острога
Я вів його на каторгу, дорога
Не раз-таки згадається мені.

— На каторгу? Не диво. Все ж, солдати.
От я зустрівся, вірте, сам на сам,
Шаблі схрестились, трісли пополам:
— Прози, кажу, прощення! — Що й казати,

Він попросив... —
— Га-га, ну й молодчина!
Митець же ти на брехні! —
Генерал
Аж сльози витер.
— Що б то за причина,

Не брав ані пістоль, ні самопал
Того невіру?

— Лихо з ним, одначе
Землі на гріб дала йому Сибір.
Знайшлася куля вилита гаряче,
А вас лякають: чари! наговір!

Співають гості, шана всім однака.
Крізь іскри вин іде п'янка гульба.
Кларнет пискливо тягне краков'яка,
Мазурки плине повідь голуба.

Ішло за північ, пари кружеляли,
Іспито вин барильця немалі,
А за вікном гули снігів навали,
Долоньми хмар торкаючись землі.

В дворі гуляла хвища й холоднина,
Зірвала з петель двері у покій.
І раптом в зал ввійшла в снігу людина
В такій грозі, в метілі отакій.

Затихли гості, на смерть охололі.
Під стіл полізла лиса голова.
Тоді горбатий вихопив пістолі —
І раз і два! І постріл — раз і два!

А чоловік стряхнув сніжок з приполю,
Метнув бровою, не віддав уклін.
Горбатий скрикнув, кинув зброю долу:
— Це він! Це він! Я пізнаю, — це він!

У колі смраду, чванства і підлоти
Узяв пістоля до розкутих рук.
— Багато буде завтра в нас роботи, —
Сказав і крикнув півнем Кармалюк.

А за вікном його стояли друзі,
Повсталі кріпаки — одна рідня.
Пожар червоний бивсь на виднокрузі,
Віщуючи прихід нового дня.

1940

ПРОМЕТЕЙ

к зараз бачу: з-за ріки —
Дві кручі, наче маяки;
Одна зелена, чорна друга,
Чи літне сонце, чи зав'юга,
Вони стоять собі віки.

На чорній кручі чорний дуб,
Як добрий воїн-вітролюб,
Весь посмаглілий, обгорілий,
Стоїть на кручі потемнілий,
Кому б сказати все? Кому б?

А тиха пристань ожива:
В артілях виспіли жнива,
Вантажать динь багряні кулі,
І кавуни лежать поснулі,
За човном човен підплива.

Од цигарок снується дим,
І пахне житом молодим,

І рибним виловом багатим,
Сухим засмоленим канатом,
І тютюном, як спирт, міцним.
Чому ж та круча нависа?
Чому лиш чебер та роса
Лежать на схилі одиноко,
І стовбур спалений високо,
Як меч, ввігнався в небеса?

І

Отож на пристані, як сон
Зморив, узяв собі в полон
Артіль вантажників, і тиша,
Замків закованих міцніша,
Лягла на кручі й на затон.

П'ятірка сивих плотарів
Сиділа в тінях яворів.
Варили кашу на триніжку,
А молодий «козячу ніжку»
Смоктав і річ сповага вів.

Я теж підсів до них... «Тоді
Дощі пройшли, і на воді
Ще хвилі в'юнились, ще зорі
Стояли тихі та прозорі,
Як перші маки молоді,

Ще вечір спав в очеретах
І полохливий мокрий птах
Шукав гнізда. Об тій годині
Знайшли їх трьох в оцій долині:
Один юнак, а два — в літах.

Знайшов їх хлопчик із села,
Із нашого. Смертельна мла
Ще молодого не зв'ялила,
А двох, старіших, обпалила,
Холодні очі повила.

Вони уткнулися в пісок,
Немов заснули на часок
І землю гріли під собою, —
Шматок землі, одбитий з бою,
Плацдарм — на метр, а чи на крок.

То добре — німців ні душі.
Шумлять пошерхлі комиші.
Бійців тих два, прийнявши муку,
Плече в плече, рука на руку,
Лежать. Видать, товариші.

А третій попросив води,
Хлопчині каже: — Підведи,
Я ще живий, підходь-но ближче. —
Його сховали на горище,
І ранок змів його сліди.

То був юнак не з ближніх міст.
Чи комсомолец, комуніст, —
Людина наша. Був солдатом
Хорошим, видно. Мов за братом
За ним дивились. Падолист

Іще не вийшов із дібров,
Ще жовтень літа не зборов.
І в ті години ясні й гожі
Юнак вже зводивсь на сторожі,
Відчув живу, гарячу кров.

Кажу, він був не з ближніх сіл,
А десь з Смоленщини, де стіл,
І хата, й люди — всім привітні,
Зайди у лютому чи в квітні,
То хліб і сіль — завжди навпіл.

І в нас і в них — цвіте в маю.
Жита одні, в однім краю,
А вечорами — хлопців гулі,
А влітку в них такі ж зозулі
Кують в дубовому гаю.

Дніпро із їхніх шум-борів
Тече до нас. А в матерів
Такі ж смугляві, чесні руки,
А в довгі дні боїв і муки
І їхній край, як наш горів...

Отож у темінь зореву
На в'ялу, скошену траву
Його поклали у стодолі,
Забинтували груди кволі.
— Нічого, каже, оживу.

Неначе з тяжкого труда,
В пилу сорочка — аж руда.
А він хазяйці: — Що там, мати?
Смертям двом, каже, не бувати,
Одну ж обдурим, не біда.

Сусід одежину дає:
— Свое зніми, бери моє.
Ось-ось, бо німці будуть скоро. —
Він гляне скупю і суворо:
— Ні, каже, буду вже як є...

Лежить — в пілотовці своїй,
У гімнастборці польовій,
З кишені вийняв білу хустку,
Неначе їхав у відпустку, —
Затримавсь на передовій.

П'янить ромашкою трава,
І він неначе у жнива
Приліг спочить, сказати слово,
А тільки рана випадково
Йому дихання забива.

Заснув. І сниться сон. Як тінь,
Все метучи у пил і тлінь,
Виходить смерть, старенька сваха,
З мішком дорожнім костюха
Бреде між часу й поколінь.

А проти неї вітер-птах,
Отой, що виріс у житах,
Що гне дуби, як буйні коні.
Питає смерть: — Боець на сконі?
Я з ним пограюсь попервах.

— Ні, не пограєшся, стара, —
Говорить вітер, — не пора.
Давай-но битися з тобою,
Як переможцем вийдеш з бою,
Кульгай, бери його з двора...

Як свисне щерблена коса,
Аж кров'ю бризнула роса,
А вітер: стій! — і вище в тучі,
Метнув на неї гори-кручі,
Аж захитались небеса.

Вона на нього — сліз потік,
Полки журби, — збирала ж вік.
А він — цвітінням, літнім громом,
Огнем любові, всім відомим,
Стару у піджилки підсік.

Та смерть сміється: — Братку, бре! —
За косу й знову за старе.
А він — снаги узяв між люди,
Гарячим щастям їх у груди,
Та смерть і щастя не бере.

Він — блискавицею до ніг,
Хлібами, плодом, все, що міг,
Зібрав. А смерть жує охоче,
А костомаха знай регоче,
Кульгає в двір — і на поріг.

І просить вітер у бійця:
— Постій зі мною до кінця. —
І людським серцем — в очі смерті,
Спалив, стоптав кістки потерті!
Ще є в людей такі серця!

Сміявсь юнак о другім дні:
— Це, каже, в роті по мені,
Мабуть, скучають. — Сни — на руку,
А за вікном земля од гуку
Тряслась і корчилась в війні.

II

Ви чули, як шумлять бори
У вересневі вечори?

І кожен вечір — у шоломі,
В шинельці, в далі невідомі
Несе багряні прапори.

Де він спочине на землі,
Під курним небсм, в ночі злі?
А з ним за дальніми містами,
За ріками і за мостами
Курличуть мирні журавлі.

Бійцю полегло, він міг
Вже підвестися на поріг,
Картоплю зварену в «мундирах»
Вже їв, як є, в розмовах щирих
Летів, як птиця, в даль доріг.

Він думав часто, що в полку
В таку годину, в ніч таку
Об нім забули. Про кончину
Сам командир в сумну годину
Промову висказав палку.

Що, може, на передовій
Його шукав весь перший рій.
Так де ж? І дощечку з зорею
Йому зробили, й над землею
Вона над іншим кличе в бій.

А він живий, дивись, живе!
Чуття бринить легке й нове,
Ще день чи два — і він, нівроку,
Глибінь Дніпра ясну, широку
Не в човні, — сам перепливе.

За ним — до смертної межі
Німецькі кулі, як ножі,
А з ним услід — дніпровські бурі,
І сміх радий, і дні понурі,
Й вітрів осінніх м'ятежі

Перепливають. Такі дива.
То буде радість, а слова
Самі поллються. — Як ти? Звідки?
А рани дві — важкі, як свідки,
Та ще в сивинах голова...

Чекай, це все в потоці мрій.
Заходить хлопчик, вірний твій
Товариш. Він тебе німого
Знайшов із матір'ю й до свого
Двора приніс. Живи. Радій.

— Ну, що там, хлопчику? Сідай.
— А що казати? Німцю край!
Година, бачите, сувора,
Не сплять учора й позавчора,
Гелгочуть, шепчуть. Що там — знай!

— Видать, капут? — Мабуть, капут!
Гармат наставили он тут,
За нашим садом, в огорожі,
Блукають тихо на сторожі,
Один другому: гут? — Не гут?

А щоб вас чорт узяв, сичі!
— І ще що бачив? — Шо? Вночі
Вже осінь глянула до двору,
Мені б до школи в цюю пору,
Та школу замкнута й ключі

Украли німці. А в ліску
Кленове листя по піску
Лежить багряною габою,
А черногузи між собою
Клекочуть на старім містку.

І ти Смоленщини поля
Згадав обкошені. Рілля
Біліє в бабинім тім літі,
Немов по всім широкім світі
Полотна білі простеля.

Калина в пурпурі, дуби,
На отчій хаті голуби
Злітають в синь, гармошка грає,
І так-то грає, — серце крає,
Що вмри, — а згадуї і люби!

Снується вечором легка,
Глибока й тиха, як ріка,
Забута пісня за пороном:
«Звезда полей над отчим домом
И матери моей рука...»

— Ах, світе вольний-грозівій,
Як я люблю тебе! В нічній
Осінній тиші хоч книжчину
Ти почитай мені, хлопчино,
Світи ліхтарик, хлопче мій!

— А що читати? Книг нема.
Тут за листівку — всім тюрма,
А ви про книгу. Де та книжка?
Хіба «Кобзар»? — В очах усмішка,
Побіг, руками обома

Несе. Сухий листок-папір
У книжці, видно, з давніх пір
Не раз почитаний, жовтавий,
А жар його, а поклик правий
Легкою мірою не мір.

І вже бреде сліпий кобзар,
І Гонта кличе на пожар,
Кавказькі гори в млу повіті,
Рясною кровію політі,
Чолом підводяться до хмар.

І Катерина півжива
Дитя в хуртечу сповива,
Сніги колишуться над нею,
Орел жадібний Прометею
Криваве серце розбива.

— То хто ж він був? — То був юнак,
Що в бога вкрав вогонь і знак
Того вогню приніс людині.
— Читай-но далі. — Мерхлі тіні
В кутку хитаються, як мак.

— І бог убив його? — Ні, ні,
Скарав довічно, в єдині
Прикув до скелі, мов к порогу.
— То й що? — Він не скорився богу.
— Ото людина!.. — Так одні

Собі удвох у пізній час
Щось гомонять. Ліхтар погас.
Вони вже сплять ополуночі,
І Прометея зорні очі
Їм в сні ввижаються не раз.

III

Облава німців по дворах,
Як та чума ходила. Жах
Німий, холодний, до світанку
Гримів прикладами на ганку,
Стріляв, свистів, палив у прах.

Повзли машини по шляху,
Стерню збиваючи суху,
Веселий півень на загаті
Мовчав, кричали діти в хаті
В тривожну ніч, у ніч глуху.

Ворота впали, од воріт
Сліди підкованих чобіт,
Чужих чобіт, чужого слова.
І місяць в небі, як підкова,
Безумно котиться у світ.

Уже моргає ліхтарець,
Уже в стодолі, де боєць
Заснув, — стоять, як сірі круки,
Уже кричать, падають на руки:
— Ти звідкіля? Ти хто? — Кінець.

Коли ж виводили за двір,
То на ворота впав твій зір,
На дві обірвані ворітні.
Здалося, звалені; самітні,
Вони шепочуть: нам повір,

Ми цю обійдемо біду.
Ми ще скрипітимем в ладу,

До нас колгоспник хліб везиме,
Весілля бубнами густими
Стрічати буде молоду.

А ти приходь, як будеш жив,
До нас у гості після жнив,
І щоб твоє зраділо око, —
Ми так відчинимось широко,
Щоб ти й сучечка не вчепив!..

IV

Коли ж розвіявся туман,
Його з комірки на майдан
Вели з-під допиту на люди,
Можливо, хто жалом огуди
Роз'ятрить біль зажитих ран.

Як важко перші кроки йти!
На ланцюгах біжать хорти,
Дорогу нюхаючи, звірі,
І вартові мовчазно-сірі,
І офіцери — два кати.

Про що ти думаєш в цю мить?
Про те, що день твій одшумить,
Що згасне погляд на півслові?
Що, може, першої любові
Не дочекались, не допить?

Людських облич, можливо, жаль?
Чи неба літнього кришталь
З дубами й сонцем у долині

На серце ліг, як жар однині,
Як літ юнацьких тепла даль?..

Чи, може, смерті лютий крик
Ліг німотою на язик?
І ти прокляв і сонце й трави,
Вечірніх зір м'які заграви,
І все, до чого здавна звик?

Ні... Як же можна проклясти
Те, що живе в тобі для мсти,
Для воскресіння, як відбиток
Душі твоєї. Сонця злиток,
І правду, й гнів — тобі нести.

Тривожить інше: стане друг
Людей розпитувать навкруг,
Чи хто розкаже, як з собою
Не взяв зневіри я з журбою,
Не похилив од ран-недуг,

А чесно вмер. Від цих долин
Чи зайде воїн хоч один,
Чи занесе в смоленську хату
Про мене звістку скупувату,
Що не верне додому син,

Що з ним не стрінеться сім'я,
Чи мати знатиме моя,
Що інша мати в іншому домі
Мене доглянула в утомі,
Неначе син для неї я?..

Що інша мати при свічі
В'язала рану на плечі,
Поїла чаєм, з вишні соком,

А, одвернувшись, ненароком
Тихенько плакала вночі.

Ну, от і все. Б'є барабан.
Мовчить юрба. Завмер майдан.

Стоять жінки у три ряди,
Дівчата й згорблені діди,
І хлопчаки побіля тину
Злетілись, стихли на хвилину,
Почувши подихи біди.

А він — в пілотовці своїй,
У гімнастйорці польовій,
В юхтових чоботях — напроти,
В очах ні крику, ні скорботи,
Таким ходив, мабуть, і в бій.

Лиш похилився раз чи два...
Чи закрутилась голова?
Від рани стомленого тіла
Уся сорочка потемніла,
Вся поруділа, — не нова...

— Це ваш? — Це наш, — говорить дід.
— Це наш, — хлопчак за дідом вслід.
— Це наш, — дівча ступа охоче
І щиро дивиться ув очі,
Щоб не хитнувся, не поблід.

Ідуть мовчазно ковалі,
А в хлопця руки в мозолі.
Він, може, теж коваль? І знову
Клепав би плуг чи гнув підкову.
— Це наш, — і клоняться к землі.

А тесля — теслі: підійдім,
Він, може, теж возводив дім.
Сушив кленину в ночі літні
Чи ставив тесані ворітні.
— Це наш, — ми клянёмсь на тім!

І матерів гірка любов
Підводить їх без перемов
До юнака, бо ясночолі
І їх сини воюють в полі.
— Це наш, ми кров дамо за кров!

І вже земля, піднявши цвіт,
Від круч, від поля, від воріт,
Уставши камнем і травою,
Вітрами й ніччю грозовою,
Кричить: — Це наш! Іду на звіт...

Ах, як він мить оцю зустрів!
Немов не дихав, не горів...
І тіло — так! Свое це тіло,
І сонце інше засвітило
У кронах чорних яворів.

І навіть сірі горобці
Здаються — срібні промінці,
Дівочі очі, карі й сині.
Він жив. Він житиме однині,
Ховай же муку на лиці!

— Це ваш? Ви брешете. Не ваш!
Чому ж у нього патронташ
І п'ять гранат знайшли в соломі?
Він ночував в чужому домі,
Він двічі ранений. — Він — наш!

— Ми з ним по-своєму. А вам
Я все сторицею віддам:
В теплушки всіх, гайда в дорогу,
Хати ж — з порога до порога
Спалю, стопчу — віддам чортам.

— Ну, як? Це ваш? Замовкли ви? —
Як лан колючої трави
Хитнулось, втихло. Тільки очі
Горять дідівські і дівочі,
І сльози в матері-вдови.

Боєць підвівсь, як біль із ран,
Над цей осуджений майдан,
Побачив даль, — не теплий вирій,
Теплушок ряд у ночі сірій,
Світанку смертного туман.

В теплушках люди без води,
Оці хлоп'ята і діди,
Ці матері, — і в тебе ж мати, —
А ген за ними тліють хати,
Пожежі чорної сліди.

А кожен з них — сестра і брат.
Нащо їм холод ржавих ґрат?
Нащо їм сліз гіркі потоки?
І він вперед ступив два кроки:
— Стріляй! Розвідник я. Солдат.

V

Чотири ночі й довгі дні
Без сподівань, в самотині,
У кам'яній, як лід, комірці...

Лиш гострий окрик на повірці,
Лиш милі спогади одні.

Про що ті спогади? Про свій
Гвардійський полк і перший рій,
Про друзів лагідну розмову,
Про тиш дніпровську вечорову.
О краю мій! Радянський мій!

І з тої злої тишини
Здавалось — друзі? — Ось вони,
Ідуть і падають в тривозі,
І вже в комірці на порозі
Пливуть понтони і човни.

Вже не підлога, — клекіт хвиль,
Крутих і сивих, мов ковиль,
І видно бою панорами.
Кленова гілка б'ється в раму,
Важка, як матері тужиль.

А по сухім календарю
Світанок вів свою зорю,
І день, пустивши буйні коні,
Ставав у хмарній оболоні
З високим вереснем на прю.

Яких думок, яких казок,
Яких-то спогадів разок
Ти нанизав у довгі ночі?
Надія в сні твої пророчі
Котила свій легкий візок.

У двері стукають: — Вставай! —
Надії край. Чеканню край.
Бери свої немудрі речі,

Бери життя своє на плечі...
То вітер свище? Ні, нагай.

Короткий день, короткий вік.
Кому він біль важкий зарік?
Кому розклав огонь на кручі?
То гомонить потік співуче?
Ні, — люди стали, як потік.

І барабани б'ють згори,
І вороння, як прапори
Жалоби чорної у хмарі.
Ті ж людські очі — сині, карі —
Чекають, просять: — Говори.

І провели його на шпиль,
Над рокотання юрб і хвиль,
Ремінням скручений при згубі,
Високо піднятий на дубі,
Живий, дививсь на сотні миль.

Он — білий парус з-за ріки
Пливе, як чайка, у віки,
Полів нескошених безмежжя,
Он — видно все Лівобережжя,
І рідні армії й полки.

Свої там хлопці на межі,
Нові зайнявши рубежі,
Ще не обралися клопоту.
Парторг зайшов у першу роту,
Чита газету в бліндажі,

А кашовар зварив обід.
Веде до кухні димний слід,
Листи доставили в траншею.

Земля повернеться, й над нею
Умитий день зійде без бід.

А в тебе ніч побіля ніг.
І що ти міг? І що не зміг?
Огонь сухими язиками
По чорнокор'ю, між гілками,
До рук, звиваючись, побіг.

...Юнацькі руки молоді,
Вам добре б тішитись в труді,
Тесать, копать, залізо б гнути,
Садити сад, зелені руги,
Плоти гонити по воді.

Кохання б в серце полилось —
Вам гладить золото волось,
Своє тепло — коханій дати.
Ви ще не вмiли обнімати,
А воювати — довелось...

Огонь сяга тобі до віч,
Палає дуб в мільйони свіч,
І сушить груди мука люта.
Ти руки звів — і трісли пута,
Реміння спалене із пліч.

Над зойк людей і даль узвиш
У димну ніч, у мертву тиш
Глибiнь очей твоїх іскриться,
Ти не людина, — ти вже птиця,
І не палаєш, а летиш.

Тріпоче серце: я люблю
У спразі, в радості, в жалю
Огнем напоєне до краю,

Горю, м'ятежне, не згоряю
І не прошу, і не молю...

— Дивіться, люди, по мені
Устануть інші в пломені,
Ставайте й ви в трудні походи!
Не вип'ють прокляті заброди
Живущу кров мою. О ні!

Уже не видно ні лица,
Ні засмаглих рук бійця.
Димить димовище під хмару,
І дуб тріщить, ясний од жару,
Зотлілий з серцем до кінця.

Ущухло вогнище, злягло.
Людей погнали у село,
А з ними йшли надії віщі...
Лише хлопчак на попелищі
Підвів засмучене чоло.

Десь журавлів пливли ключі,
А він, самотній, уночі,
Ще довго в вогнище дивився,
Не витримав і похилився
І впав на землю у плачі.

Жаркі вуглини підібрав
Для інших радісних заграв,
Бо вже й йому сурмили ранки.
І серця стлілого останки
Зібрав, на груди приховав.

— Живіть мене теплом своїм,
Я понесу вас в кожен дім,
Щоб знов життя людське розквітло,

Чи ж ваше горде, яре світло
Не вмере, як садинокий грім?

— Ой, хлопчику, хороший мій,
Чому ти плачеш? Зрозумій,
У добре літо, в гошу весну
Я знову встану, я воскресну
Цвітком людських ясних надій...»

Світало. Хлопці-плотарі
Вже підтягали якорі,
І дуб об тій ясній годині,
Як чорний меч на верховині,
Торкнувся білої зорі.

Мені здалося, що то я
Стою, горю, й душа моя,
Моя надія опівночі
Згоряє, б'ється і тріпоче,
Пливе, як неба течія,

Що вже я спалений стою
В тривожнім віці на краю
І людям серце простягаю.
Чи я живий, чи ні, — не знаю,
Не відаю і не таю...

І тільки спогад з далини,
Як рідні відгуки луни,
І тільки зорі над землею.
О мій русявий Прометею,
Загублений в нощах війни!..

КОРЕЙСЬКА ПОЕМА

а хребтом крутим і голим
Ходить люте зло,
Над корейським збитим полем
Ворона крило.

І землі всихають соки
Зранку й з опівдня,
Чорне, сите і жорстоке
В'ється вороння.

Дзьоби жаром підсушило,
Знявшись на свинці,
Жовті ріки, наче жили,
В'ються у кривці.

Вилітав з гнізда-притону
Для корейських мук
З Уолл-стріту з Вашингтона
Труменівський крук.

Їх проводжали оркестрів шуми,
Над Мічіганом гриміла мідь,
Ними вантажили темні трюми,
Що ж вам, солдати, на бій пливить.

Їм видавали пшоно й галети,
Віскі, й патрони, й інші пайки.
Що ж вам, солдати, беріть планету,
От і Корея якраз з руки.

Ну, а буває, що тріснуть кості,
Рана розірвана ляже в плечі, —
Байдуже! В Білому домі гості
Вашу кончину зап'ють вночі.

Ну, а можливо, ще інші риси
Вам у снігах принесе війна, —
Що вам гадати? — Двоногі криси
Вашу кончину зап'ють до дна.

От вам і диски, й віскі, й патрони,
Підлості пайка на много днів,
Хай ваші діти і ваші жони
Плачуть за вами, ховаючи гнів.

Ви помирайте спокійно!

А в полі,
В селах, в містах, під крилом знамен
Діти корейські навчалися в школі.
Так, як учив їх вождь Кім Ір Сен.

Щоб вони літери правильно ставили,
Щоб вуркотіли їм голуби,
Щоб вони щастя свого не збавили
І промовляли: «Ми — не раби».

Ми не раби! Ми вже інші й вищі,
Щастя народу нам над усе,
Полечко-поле з-під снігу й хвищі
Нам урожай молодий принесе.

Сестри натчуть золотого шовку,
Платтячка будуть такі, як слід,
Сонце із рисом зготує змовку,
Щоб на столі парував обід.

І за пхеньянським тихим простором,
І за Вонсаном, де ходить грім,
Матері бідні, простившись з горем,
Всіх женихів запрошали в дім.

Лиш заорали дідівські сутички
І закопали горе до дна,
Тільки б до хліба дібратися тутечки,
Жити б та жить.

І прийшла війна.

* * *

Департамент накидав сам чернетку,
Нової влади підступив момент,
На смітнику знайшли маріонетку,
Назвали Лі Син Маном. Президент!

В мундир поганця одягли поганці
І вже чекали від «вождя» чудес,
А він — бідак — лиш грає на шарманці
І під шарманку скавучить, як пес.

Брехню волає з дивним унісоном,
Мовляв, Америка зміцнить ряди,
Поміж Макартуром і Ачесоном
Хвостом петляючи сюди-туди.

— Я Лис! Я Ман! Я Син!

(Якого роду?

Яких батьків? — Хай скаже сам Сеул).
А він уже зібрався до походу,
Американських танків чувши гул.

За цент на душу розчинили двері
І кинули у бій з морських валів
Безпашпортних англійських сутенерів
І турків тисяч п'ять — дурних волів.

Та самураїв ще взяли в розкачку,
Їх бити й різать вчили щодоби,
Та корінних — за тютюнову жвачку —
Американців тисяч сто — в гроби.

І поповзло лихе поріддя зброду,
Вся повідь бруду чорна і німа,
На молоду розквітчану свободу,
На трударів корейських, як чума.

Ти чуєш, жирний янкі з Мічігану,
В зеленім хакі, як зелений гад,
Земля корейська залікує рану,
А ти, мабуть, не вернешся назад.

Ти вже стріляв у сніжних грецьких горах
Малих дітей і кров змивав вином,
І по албанських урвищах суворих
Повзком вночі скрадався шпигуном.

В болгарські села крався хижим кроком
І колорадським сипався жуком,
І в польськім полі вольнім та широкім
Хотів пшеницю отруїть тайком.

Але тебе впізнали очі в очі
Прості і чесні люди трудові.
І от тепер, як злодій серед ночі,
Корейську землю палиш у крові.

Дивись, щоб той вогонь і попелище
Тебе не спопелили в громобій.
Устав народ, війна залізом свище,
Ти бій почав.
    Ти проклянеш той бій!

* * *

тогне земля вся горяна,
Не плугами поорана,
Все лужками, берегами,
Захоплена ворогами.

Не плуги по ній ходили,
Прокладали скибу свіжу, —
Танки рвали теплі жили,
Простягали лапу хижу.

Не дощі спадали в борозну,
В добрих пахощах весінніх, —
Кулі рвали корні порізну,
Наче мертве голосіння.

І не зір ясними злетами
Освіщались височини, —
Вашінгтонськими ракетами
Лист палився вишнячини.

Не лягло зерно під тучами
Між корейськими степами, —
А снарядами горючими
Молотилось, як ціпами.

Одсівалось автоматами,
Грілось попелом між хатами,
Обмивалось під порощею
Все кривлею найдорожчою.

Стогне земля вся горяна,
Не плугами поорана!..

Стогне земля, і виходить мати,
Так як моя у важкій війні,
Син лиш навчився букви складати,
Донька пішла у гарячі дні

У партизанський загін до лісу,
У межигори, де скель ряди,
Кожне словечко і кожду рису
Спогадів ти розсівай на сліди.

Де вона? Як вона? З ким у загоні?
Де спочиває і що вона їсть?
Вітер в обличчя летить в розгоні,
Білі сніги, як тривожна вість.

Білі сніги не зіб'ють з дороги,
Не заметуть бойові пости.
Ночами, сповненими тривоги,
Йдуть партизани через мости.

Потім зникають вночі загани
Там, де гора чи дубовий ліс, —

Американські важкі ешелони,
Зброя і танки летять під укіс.

В ржавчині жовтій лежать автомати,
Жвачка, тютюн і снаряд-набій,
Скрючені руки не зводять солдати,
Ті, що за віскі пішли на розбій.

Це вам закуска, труменці хижі, —
Паморозь біла на мертвім лиці,
Видана буде ще порція свіжа,
Встояна на вогняному свинці.

Потім ще буде весілля й усмішка —
Вітер з вовками завие між гроз,
Потім дадуть вам тепленькі ліжка —
Градусів сорок пекучий мороз.

От вам, як бачите, є нагорода
Від трудолюбців, простих людей,
Від золотого серця народу,
Яке ви хотіли вирвать з грудей.

Стогне земля вся горяна,
Не плугами поорана,
Не сіяна, не зволочена,
Кров'ю ката заболочена.

* * *

очку її схопили серед ночі,
Десь після бою, у гірським гаю,
Її літа, її ждання дівочі
Взяли в полон у рідному краю.

Ти не гуляла на весільнім святі,
Ти ще, як птиця, рвалася в політ,
А вісімнадцять чорних автоматів
Лягли тобі на вісімнадцять літ.

Ти ще не знала і кохання свого,
А вже за морем винесли закон —
На кожен день життя твого ясного
Зготовив Трумен порох і патрон.

Ти лиш розквітла, схожа вся до вишні,
Що цвіт леліток сипле на лани,
А вже на руки на твої безгрішні
Скував бандит важучі кайдани.

І от ти йдеш у сніжному завої,
Сховавши в серці кривду і жалі.
Отак ішли Альонушки і Зої
По нашій руській дорогій землі.

Спада сніжина і на чолі тане,
І шлях гіркий снується в тумані.
Отак ішли Марисі і Оксани
Українським полем, спаленим в огні.

Фашистський бран палив їм біле тіло,
І сніжні доли слалися круті.
То їхня юнь, що в вічність одлетіла,
Веде тебе в нестраченім житті.

То їхня слава, помстою багата,
Тепер з тобою ходить по мостах,
То їхнє слово, що стрясало ката,
Тепер вогнем живе в твоїх устах.

Далекий шлях. Холодний вітер віє.
Залізо ржаве в'їлося до рук.
Моїх сестер незборена надія
Тебе врятує від жорстоких мук!

Був допит. Біль. Були важкі тортури.
Два дні не їла й краплі не пила,
Два дні мовчала, мов корейські мури,
Хоч їх бомби, хоч їх руйнуї дотла.

Тебе коханий ще не смів обняти,
Діткнутиє пальцем до плеча не міг,
Тепер же вкруг — ворожі автомати
Діткнулись тіла і ведуть на сніг,

На шлях останній, на останній подих,
На мить життя останню.

Що ж, іди,
А я з тобою по землі, по водах
Піду разом, рятуючи з біди.

Не таволга колюча під ногами, —
Колючий дріт в'ялить твою снагу,
Дорога дальня, вкутана снігами,
Скупі краплини крові на снігу.

У мене серце є: воно між бою
Набралось горя й радості вдовіль,
Коли, маленьке, билось зі мною,
Коли солдатську знало хліб і сіль,

Ридало над повішеним солдатом,
Журилося над спаленим вночі
І радувалось неповторним датам,
Які ми грізно знесли на мечі.

Сміялось над фашизмом в злу годину,
В день Перемоги зацвіло, як віть,
І от тепер, немов мала дитина,
Біля твоїх побитих ніг стоїть, —

Візьми його! Як хоч, я сам на частки
Його покраю і віддам тобі,
Щоб ти пройшла по нім, чорнява ластко,
В теплі, в шанобі, тільки не в журбі.

У мене очі є: вони крізь ночі,
Крізь заметільні, темні, фронтіві,
Ласкаві й теплі, до життя охочі,
Вдивлялись в даль через шляхи в крові.

Нехай мій зір в твоєму пломеніє, —
Візьми собі їх і спокійно йди,
Щоб ти ясніше бачила надію,
Щоб зором тим не значила біди.

У мене руки є: і їх в полоні
Ніхто не мав, ніколи і ніде,
Я покладу їх на твої долоні,
І трісне дріт, і трісне і впаде!

Ступає янкi з чорним автоматом,
Найманець-турок і в чужій біді
Мовчазний грек, що поріднився з катом,
Хапливо робить кроки нетверді.

Поставили, як на гострінь ножа,
Отут кінець. Отут життю межа.

Звела свій зір, налитий гніву й муки:
— Ти, мічіганський кате, за що ти
Зв'язав, скрутив мої дівочі руки,
Стріляти в серце хочеш з темноти,

За що?

— Ха-ха! Вона мене питає,
Вона ще сміє! А уб'ю за те,
Щоб взяти землю й море це безкрає,
Твою хатину й дворик, що цвіте

Погожим квітнем. Я прожити зможу
В достатку ситім і в теплі, хоча б
І безробіттям сна не потривожу,
Бо я хазяїн світу.

— Ні, ти раб,
Нікчемний і захланний.

Ти Іуда,
За центи совість розпродав, а втім
Вона тобі й не стукала у груди,
В людським диханні, теплім і живім.

У тебе діти є?

— А маю діти.

— Ти їм скажи, що породив їх кат.

У тебе мати є?

— А де ж подіти.

— Хай зна, що ти вже проклятий стократ,
Що ти вже мертвий від людської крові,
Від сліз і горя нашого.

— Вона

Стара й глуха і вже не тямить в слові.

— Який ти темний!

— Замовчи. Війна...

І запетляв очима в різні боки.

— А ти, турчине, на великі строки

Найнявся убивать?

— Нам хазяї

Казали легко тут, а глянь — бої.

Наобіцяли і консерви й шинку,

Одежу й хліб, і спочин по добі,

Тепер воюй — ні сну, ні відпочинку.

— А смерті не обіцяно тобі?

Труну з собою віз? Чи може чулі

Везуть її твої хазяїни?

А може певні, що тобі від кулі

Отут згнивати краще без труни,

Немов собаці?

— Не печи, не знаю.

— А що ж ти знаєш? Ти куди прийшов?
Поглянь, які пожежі понад краєм,
Йди руки грій, а то застигне кров.
Макартури і трумени похвалять,
Що більше вб'єш корейців. Йди, горлай.
Вони й твою Туреччину підпалять,
Як підпалили мій коханий край.
Йди, холуй!

А ти, із грецьких піль,
За чим прийшов? Який то гнів чи біль
Тебе пригнав мені в'язати руки?
Чи в Греції своєї мало муки
Від деспотів американських? Там
Хіба свобода не кричить в надії,
Хіба не зводить руки молодії,
Прокляття й смерть віщуючи катам?
А матері в тюрмі, як в чорнім сні,
Підводять очі добрі та ясні,
Прощаючись з життям. —

Та грек ні слова
Не відповів, упав на білий сніг,
Завив чи зарідав, а біля ніг
Упала зброя, вистрілить готова.

Отак вона й стояла серед них,
Серед тупих, обдурених, німих,
Серед продажних шкур, рабів банкіра,
Що їх пригнали в бій через моря,
Над ними ніч лежала темна й сіра,
Над нею — розгорялася зоря.

— Стріляй її! — прикрикнув офіцерик.
— Кінчайте їх! — гукнув корейський ліс.

І сотня пострілів катів кладе в покіс,
Розбійників із англій і америк.

А інші руки підняли в повільці,
Здаюсь, мовляв, не ті пішли бої!
То з лісу йдуть китайські добровільці.
Брати твої, товариші твої.

* * *

Макартуру донесли про подію,
Йому від люті шелепи звело.
Як! Отака ганьба? — Знайти село
І розбомбить, де партизанка діє.

Послати полк! Напалмовими бить!
І барабанами гримить тривогу!
І сам, як стій, поїхав на дорогу,
З машини озираючись щомить.

Ах, турки ці! Годуй їх, зодягай.
А греки й австралійці? — Що казати,
Як жебраки, чекають хліба, плати,
А як у бій, — тікать — і всьому край.

— Я сам поїду і вчиню облогу,
Без тих найманців обійдусь, без них! —
І на корейське селище убоге,
Вже спалене і в лютім горі строге,
Пішли полки розбійників німих,

Посунули танкетки, в димній хмарі
Бомбардувальників пішли ряди,
І від трьохтонок щерблені сліди
Лягли між фанз, у посивілім згарі.

А мати в ліс пішла, поміж горби,
Збирати хмиз, щоб затопити вранці.
Хлопчак читав букварика в землянці,
Де писано було: «Ми — не раби».

Тепер немає навчання у школі,
Шумлять під снігом мерзлі комиші,
І в селищі, поглянь, ані душі,
А він один склада слова поволі:
«Ми — не раби»...

Загуркотіли танки,
Завихрив сніг з-під мерзлих підошов,
І, грюкнувши дверима, до землянки
Зігнувшись Макартур увійшов.

Він не здійняв на хутрі макінтоша
І не протер пенсне спітніле скло,
А хлопчик не сказав: — Сідайте, прошу, —
Бо власне й сісти ні на чім було.

А може хлопчик зустрічав портрети,
Картинки розмальовані в брехні,
Де цей старий сам роздає галети
Солдатам, зуби скалячи жажні.

А може... Де таке малому знати
І що пізнаєш з хмурого лиця?
— У тебе батько є?
— Нема отця.
— А мати де?

— Пішли до лісу мати.

— А що читаєш? —

І пригнувсь, як вовк,
В буквар заглянув, від злоби пожовк,
Де на малюнку дуб і голуби
І де слова прості: «Ми — не раби».

...Його вели до штабу попід руки,
Викручуючи пальці боляче,
За ним услід важучий танк прогрюкав,
Націлившись гарматою в плече.

За ним Макартур йшов, як переможець,
Буквар мнучи у жилавій руці.
Його звели через крутий порожець,
Посадовили на хисткім стільці.

І навіть каву подали у склянці
З американським цукром. — Хочеш — пий. —
Шість місяців не пив її в землянці,
Ну що ж — і вип'є.

Увійшов старий

Отой же самий.

— Ну, смакує кава?

Чи може цукру ще? А де ж твоя
Сестра поділась?

Посмішка ласкава,

І вже сичить і підповза змія.

— А як жили сестра твоя і неня,
Земля ж тісна, своїх не мали нив?

— У нас була городцю бідна жменя,

А Кім Ір Сен землі на всіх вділив.

І стало рису більше, стало паші,

Повеселіли молоді й старі,

А як раділи всі хлоп'ята наші,

Коли у клас привезли букварі!

— І що ж було там писано в брошурах
Чи то пак, як сказав, — у букварях?

— Було про все: що днів не буде хмурих,
Що люди вийдуть на широкий шлях
І все їм добре буде. Щоб без пана.

— Якого пана? Де той пан?

— Вони

Такі, як ви; от в мене льоля драна,
А в вас одежа — не складеш ціни.
У вас є пес? Він звечора і вранці
М'ясиво їсть? А ми в своїй землянці,
Під бомбами, уже чотири дні
Не маєм рису. Дядю, ви мені
Дали б хоч жменьку. —

Звівши рученя,

Показує, що стільки просить в нього,
У ворога свого, страшного й злого,
А той крізь зуби цідить: — От щеня!..

А ти вже знаєш, що то комуніст?

— Чому ж не знати? — наші в Кім Ір Сена.

— Із вашого села? Які ж імена?

— От сам я буду, як зведусь на зріст.

А ви не комуніст, а тільки пан,

Американ!

Пан — американ!

І вже хотів заплескати в долоні.

Що легко розпізнав того, що вніч
Його лякав бомбьожками в безсонні,
Навішавши у небі смертних свіч.

І раптом переляк пробіг в лиці,

Бо той старий підвівся на стільці

І повен люті, весь налитий жовчі,

Підніс до нього руки — лапи вовчі.

...У пізній вечір, в смерки тихі й сині,
Як сам Макартур у злобі прирік,
Повісили хлопчину на ялині
В святкову ніч, якраз під Новий рік.

Англійські сутенери, наче круки,
Турецький дурень і бельгійський раб
Макартура водили по під руки,
Він може плюне, дулю дасть хоча б

Під саму пику. Він герой в сто біса!
Від комунізму захищає світ!
Знайшов, бач, комуніста і повісив,
А комуністу всього вісім літ.

О'кей! Побіда! Торжества хвилини!
Йому поклони й лестоців слова.
Він підійшов і став біля ялини,
Старий, кощавий, лютий, як сова,

Примружено вдивлявся серед ночі
На хлопчика повислого вгорі.
— Як радує мої старечі очі
Це мертве тіло на міцнім шнурі.

О, містери, я правий. Хай сам бог
Подивиться на цю святу розплату.
І вишкіривсь, згадав, мабуть, кімнату
Свого палацу, де нема тривоги,

Отам його внучата, як щенята,
Стрічають Новий рік, усе в огнях,
Ялинка сяє, вряджена до свята,
Звисають янголята на шнурах

З золоченими крильцями.
Віднині
Він знає, як стрічать хвилину свят!
Висить дитина на сумній ялині,
А біля ніг американський кат.

* * *

Він може був би скромним агрономом,
Ходив би часто поміж тихих нив
І, поріднившись із весняним громом,
Чекав би в полі синюватих злив,

Щоб ярина між сопками шуміла,
Чи рис в озерцях гнувся у зерні,
А може, в школі, взявшись до діла,
Життя дітей повів на добрі дні.

А може, був би сам за тракториста,
Світив би фари, радував рідню,
Тепер над ним лиш неба смуга чиста,
Ні ярини, ні школи, ні огню.

Мій хлопчику малий!

Світає в долах,
Стожари сяють ген з-понад ріки,
І по шляхах, з бомбьожки чорноголих,
Проходять Кімірсенові полки.

Вони вже бачать ту важку ялину,
Твій мертвий зір і руки золоті,
Кладуть тебе в червону домовину,
Як воїна і страдника в житті.

І мідних сурем вже лунають звуки,
Як юнь твоя, мале життя твоє,
І Кім Ір Сен, узявши зірку в руки,
Тобі останню шану віддає.

Копають землю стиха і поволі
Під грозовий той ленінський мотив:
Що ти замучений в тяжкій неволі
Упав, замовк, навіки опочив.

На плечі взявши, воїни суворі
Несуть труну в засніженім гаю,
Несуть тебе, як помсту в лютім горі.
Як клич народу рідного в бою.

* * *

Збирайся, мати, у далеку путь.
Над рідним полем літаки гудуть,
Американський профашистський ворон
Кричить і кряче із далеких сторон.

Йому сподобались оці місця,
Йому б кривавого здобуть м'яся,
Йому лиш радість на землі — могила,
Але крушить поганця грізна сила

Китайських добровольців-юнаків,
Залізних Кімірсенових полків.
Сердець людських і рук людських могутих,
Що їх снарядом не проб'єш у тучах.

Збирайся, мати. В місті у Варшаві
Зійшлись народи рідні, як брати,
Зійшлися люди. в мислях не лукаві,
Щоб мир на всій землі обергти.

Твоє там місце. Серце там твоє
Нехай не горе, мужність розів'є,
І не сльозою, а гарячим гнівом
Приносить спокій і містам і нивам.

Збирайся, мати, у далеку путь,
Тебе солдати вірні проведуть,
Вже Кім Ір Сен стоїть з тобою рядом,
Щоб ніч віддати мислям і порадам.
— Ти розкажи їм, мати, як горить
Земля корейська.

(Ти ж у цюю мить
Свою згадала спалену хатину,
Вчорнілий дворик, тихий навесні,
Свого сина, дорогу дитину,
Між соснами в важкім смертельнім сні).

— Ти розкажи їм про страшну
гадюку,
Що приповзла з Америки в поля.
(І ти вже зриш: Макартур зводить руку
І в сиву жінку з посміхом стріля).

— Ти розкажи їм, що Корея в ранах
Відплатить зайдам помстою сповна!
(І ти вже бачиш доньку в партизанах
І міліони грізних, як вона).

Отак тебе проводили в дорогу
Селяни, діти, і жінки, й бійці,
І ти, помолодівши на лиці,
Пішла між них від рідного порогу.

Лиш попрощалась з хатою-пустинкою,
Лиш пов'язала голову хустинкою,
Та поклонила в ноги кожному,
В пальті сіренькому дорожному.

* * *

О т ти їдеш по моїй країні,
Мовби й та, а в мислях вже не та,
Де в долинах ночі солов'їні,
Де в полях пшениця золота.

Йди у гості, бач, привітна хата,
Йди у клуб, туди легенька путь,
Тиснуть руки юні жовтенята
І цвіти на спогад подають.

Хочеш їсти, так сідай до столу,
Пригощати будуть гаряче,
Пісенька народиться спрокволу
І дзвінким струмочком потече.

І ніхто не переб'є на слові,
Мовби сестри вкруг і мов брати,
Спогади війни прийдуть грозіві,

Але їх залишать, тільки б ти
Не тривожилась і розмовляла
В спокою, в пошані за столом,
І щоб знала, щоб навіки знала,
Що зустріли лиш добром — не злом.

Поїзд мчить по хвильках і годинах,
Сипле іскри паровоз в імлі,
От ти їдеш в голубих долинах
Руської великої землі,

Тої, що з вогню звелася в цвіті,
Тої, що фашизм поклала впрах,
Найдобрішої в усьому світі,
Найсійкішої в своїх ділах.

І в руці старій та не безсилій
Юність наливається, мов грім.
От ти їдеш по Україні милій,
За Дніпром, за Києвом моім.

І Донбас вогнисті зводить шати,
Де палають домни, мов свіча,
І виходить краснодонська мати,
І корейську матір зустріча.

Вам і слів не треба між собою,
Сліз тим більше, сльози не нове,
Материнське серце не журбою —
Тільки гнівним спогадом живе.

В тебе сина вішано і вбито,
В неї — в шурфі, де колючий дріт,
В тебе був синок під восьме літо,
А у неї — під шістнадцять літ.

В тебе був чорнявий, невисокий
І веселий в юності своїй,
В неї теж — гарячий, кароокий
І такий же славний, як і твій.

Вже тебе вшановують в дворі,
Лампочку дарують шахтарі,
Щоб старечі не трудила очі, —
Світло те вестиме тебе вночі.

Хлібом-сіллю стріли ув артилі,
Для привіту й щирої хвали,
Щоб поля твої не посивілі,
А в цвітінні вічному були.

Дарували кохточку прозору,
Вишивка на ній вогнем снує,
Щоб України золоті узори
Гріли серце змучене твоє.

Хлібом, цвітом, голубами в житі,
Так тебе стрічали, як в сім'ї,
На землі радянській сонцевитій
Діти, й сестри, і брати мої.

Поїзд мчить у сонячній заграві,
Де мостів і рейок передзвін,
І тебе стрічають у Варшаві
Мирні люди із усіх країн.

У просторій і привітній залі
Голуби й повітря голубе.
Із портрета наш великий Сталін
Щирим зором зігрів тебе.

І твої вшановуючи муки,
Героїчну, многострадну путь,
Підняли тебе гарячі руки,
Мов Корею спалену несуть.

* * *

Я тобі, кате з Детройта, бажаю,
Щоб ти не звівся на отчий поріг,
Щоб ти приповз до свого краю
Чорним обрубком, без рук, без ніг.

Щоб над тобою ворони-птиці,
Наче над падлом, кружляли з імли,
Щоб не давали люди водиці,
Хліба крихтину не подали.

Я ще бажаю тобі, щоб в очі
Рижі, бо в них кров'яна роса,
Люди плювали тобі робочі,
Якщо здихатимеш, схожий на пса!

Мир тобі, жовта корейська ниво,
Доли і гори, води й мости,
Мир тобі, мамо, живи щасливо,
Зерном обсьйся і діток рости.

Мир тобі, дівчино, в юні літа,
Думам твоїм, почуттям твоїм,
Мир для любові — вона стоцвіта
Щастям загляне в розбитий дім.

Мир дітлахам, що підуть у школу,
Мир букварям, борозні в полях,
Мир тій березі, що крону голу,
Спалену бомбою, хилить на шлях.

Мир для народу, що скинув пута,
Скоро над ним зацвіте весна,
Мир тобі, земле корейська, розкута,
В ранах — прекрасна, в трудах — ясна!

ЗМІСТ

В трудах, у щасті золотім

	стор.
Вождь	5
Ми ним живем	7
Ім'я	9
Сталіну	10
Привіт тобі, Дніпре!	12
Мавзолей	14
Ялинки	15
Жовтнева балада	16
Батьківщині	18
Зустріч	21
Кавказ	23
Джерело	25
Другу-школяреві	27
Береза	29
Птиця	31
Діди	33
Вечори над полем	34
Оповідання про весну	35
Світанкова	38
Перепілка	39
Стоять озера світлої краси	41
Ячмінь	42
Жайворонок	43

Юність моя

Комсомольський заспів	47
І знову мене ти кличеш	50
Комсомольський квіток мій	52
Впізнаю тебе знов	54
Піонерська пісня	56

Далеким ранком неповторним	58
Наче лист шумить на дубі	60
Ніхто мені спогад роками не зв'яже	62
Де шумить трава	64
Із холодних теплушок	66
Червоний прапор у кімнаті	70
Хлопчик виходив з заводських воріт	72
Іван гуцул в Донбасі	74

В грозві дні

Батьківщино моя!	81
Боженко	87
Балада про Матвія Підкову	89
На кованім лафеті брязкіт зброї	92
Я сорочку знайду, вишиванку	93
Оповідання про стяг	95
Бринить у думі отчий край	98
Зайшли ми до хати	99
Сніг мете, завіває	101
Теплушка	102
Пісня	104
Струмок	106
Боець залягав у глибокім снігу	108
Барвінок	110
Буде жити дочка в цій кімнаті	112
Валющі	114
Спи, дитино	116
Діти мої малі	118
Теслярі	120
Сірко	122
То не птиця	124
Бронзовий пам'ятник на майдані	126
За Ірпінем скриплять состави	127

За синім морем

За синім морем	131
Історія однієї книги	133
Візит	136
Як проводжала в далеч	140
Катюша	142
Теплоход	144
Пісня	146
Я плавав чужими морями	148
Океанські хвилі б'ють у берег	150
Балада про дружбу	152
Дуб у Нью-Йорку	155
В ліфті	157
Біляве дівча на панелі	160
Пісня звіробоя	161
Червона блискавиця	163

Робітнича колона	165
Каменотес	167
Безробітний	169
Буря в порту	171
Весна цього року	172

Маленьким

Кораблик	177
Мамо, мамо, пошійте ковдру	179
Блискавиця блисне в гонах	180
Дитяче	181
Розумниця	183
Деся дочка моя	184
Зима	185
Казка про ялинку	186
Сніг	190
Бабуня-трава жовтокоса	192
Вечори, як сиві котики	193
Дощ	194
Злива	196
Хвалилася гречка	197
Колискова	199
Журавель	202
Зайцю довговухий	203
Кіт-воркіт біля воріт	204
Журавлі прилетіли	205

Поєми

Полководець	209
Кармалюк	221
Прометей	248
Корейська поема	269

До читачів

Відзиви на цю книгу просимо надсилати на адресу: Київ, вул. Воровського, 22. Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», масовий відділ.

Редактор Б. Чайковський
Художник Л. Рабінович
Художній редактор А. Широков
Коректор Б. Співак

А. Малышко. Дни
(На украинском языке)

БФ 03971. Підп. до друку 10. IX. 1952 р. Друк. арк. 19,0+1 вкл. Обл.-вид. арк. 8,85. Тираж 15.000. Зам. № 606.

Друко-хромолітографія «Атлас» Укрполіграфтресту. Львів, Зелена, 20.

IMPRESA MANZONI